

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 9 2021

ЗМІСТ

Коротко про головне

Глава держави провів засідання РНБО, на якому застосовано санкції до злочинців у законі та доручено провести аудит державних земель у Конча-Заспі й Пущі-Водиці3

Президент: Україна робить перший крок до електронної демократії – портал «Дія» запускає електронні петиції4

Президент В. Зеленський зустрівся з віцепрем'єр-міністром, главою МЗС Грузії7

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.
Візит до України державного секретаря США Е. Блінкена в оцінках політиків та експертів7

Потіха А. Саміт Бухарестської дев'ятки (країн східного флангу НАТО) та український контекст	18
---	----

Струнгар А. Популярність президентів України в гуглі за п'ять років	25
--	----

Економічний ракурс

Кулицький С. Зовнішня торгівля України за умов пандемії COVID-19	35
---	----

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України	47
COVID-19 (2019-nCoV): поширення, заходи запобігання та лікування	49
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	52
Наукові видання НАН України	55
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	57
Діяльність науково-дослідних установ.....	60
Астрономічна наука.....	62
Розробки та дослідження для агропромислового комплексу.....	63
Наука і влада	64

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Кривецький О. Роль і місце бібліотечної журналістики в системі засобів масових комунікацій	65
--	----

Коротко про головне

Глава держави провів засідання РНБО, на якому застосовано санкції до злодіїв у законі та доручено провести аудит державних земель у Конча-Заспі й Пущі-Водиці

Президент України В. Зеленський провів засідання Ради національної безпеки і оборони, на якому було ухвалено рішення про застосування санкцій до представників кримінальних угруповань, затверджено Стратегію розвитку кібербезпеки та погоджено створення загальнонаціональної цифрової багатоканальної телемережі Multiplex.

Згідно з рішенням РНБО, застосовано обмежувальні заходи до 557 так званих злодіїв у законі, 542 з яких – іноземці, 15 – громадяни України. Також запроваджено санкції щодо 111 громадян іноземних держав, які сьогодні перебувають на території України та вважаються кримінальними авторитетами.

«До всіх цих осіб застосовано: блокування активів, заборона в'їзду на територію України, відмова в наданні або скасування візи, посвідки на тимчасове чи постійне проживання, дозволу на імміграцію, відмова у продовженні строку перебування в Україні, неможливість набуття ними громадянства України та примусове видворення. Одним словом: тим, хто не в Україні, нема чого сюди приїжджати. Тим, хто в Україні, – нема чого тут затримуватися», – зазначив В. Зеленський у відеозверненні за результатами засідання Ради нацбезпеки і оборони.

Також було продовжено дію санкцій щодо певної кількості громадян Росії та України й російських компаній, термін яких спливає у травні.

Крім того, на засіданні РНБО обговорювалося питання санкцій, запроваджених західними партнерами стосовно українських громадян. Як повідомив секретар Ради національної безпеки і оборони О. Данілов, Україна звернулася до США з офіційним запитом щодо кожного громадянина України – коли, на підставі чого були запроваджені санкції – з тим, щоб відповідно відреагувати стосовно цих осіб на території України. «На сьогодні достеменно відомо про 61 громадянина України, проти яких США запровадили санкції. Такі ж запити стосовно цих людей будуть спрямовані й до європейських партнерів», – повідомив О. Данілов.

Крім того, за рішенням РНБО буде проведено аудит державних земель і будівель у Конча-Заспі та Пущі-Водиці, які за часів попередньої влади було надано в користування стороннім людям за символічну плату. Ідеться про 365 га заповідної державної землі та понад 100 державних будівель і дач (71 будинок у Конча-Заспі та 32 у Пущі-Водиці).

«Сьогодні мною поставлено завдання провести повний аудит земель і резиденцій Конча-Заспи й Пущі-Водиці, встановити повний перелік осіб, які там проживають, за яких умов вони отримали це право. Тобто всю необхідну інформацію, після якої нами буде розпочато велике переселення цих народів», – наголосив В. Зеленський.

Крім того, з метою забезпечення інформаційної безпеки РНБО ухвалила рішення про необхідність побудови загальнонаціональної цифрової багатоканальної телемережі Multiplex МХ-7, яка до кінця 2021 р. має покривати не менш 95 % території України, включно з прикордонними регіонами.

МХ-7 транслюватиме від 10 до 12 каналів. Передусім ідеться про державні телекомпанії та Суспільне мовлення. Усі комерційні канали буде допущено до трансляції за результатами конкурсу, який проводитиме Національна рада з питань телебачення й радіомовлення. Оператором Multiplex МХ-7 визначено Концерн «РРТ», що входить до сфери управління Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Проект буде реалізовано шляхом отримання кредиту під державні гарантії в обсязі 490 млн грн у межах програми забезпечення національної безпеки та оборони.

Також сьогодні на засіданні РНБО ухвалила Стратегію розвитку кібербезпеки на наступні п'ять років. «Якість та актуальність цього документа були на найвищому рівні. Від аудиту сьогоднішньої ситуації, від розуміння, що нам потрібно робити, щоб наша країна стала у напрямі кіберзахисту передовою країною у світі, – усе це відзначено у Стратегії», – наголосив віцепрем'єр-міністр, міністр цифрової трансформації М. Федоров.

Крім того, було затверджено Стратегію людського розвитку. Також розглядалися питання про першочергові заходи щодо гарантування біологічної безпеки, біологічного захисту, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.

РНБО розглянула пропозиції до бюджетної декларації на 2022–2024 рр. за статтями, пов'язаними із забезпеченням національної безпеки та оборони України, також було призначено три представники від РНБО в комісію з вибору директора Бюро економічної безпеки України (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2021. – 14.05).*

Президент: Україна робить перший крок до електронної демократії – портал «Дія» запускає електронні петиції

Українська держава сьогодні робить перший крок до електронної демократії – єдиний портал державних послуг «Дія» запускає місцеві петиції. Про це поінформував Президент України В. Зеленський під час виступу на Diiа Summit Spring 2021 у межах Всеукраїнського форуму «Україна-30. Цифровізація».

Глава держави зазначив, що Україна вже здійснила диджитал-революцію. «Раніше, щоб отримати ряд дозволів, треба було платити хабарі. Зараз треба лише платити за Інтернет. Раніше це 10 кабінетів. Зараз – один сайт. Раніше – 50 довідок у чергах. Зараз – три-чотири кліки у смартфоні. Раніше – тижні й місяці. Зараз 10 чи 20 хв, щоб відкрити ФОП і ТОВ у режимі онлайн», – зауважив Президент.

За його словами, минулого року бізнес онлайн відкривало лише 5 % підприємців, а зараз – 50 %. «Ми – перша країна у світі, де цифрові паспорти мають таку ж юридичну силу, як і паперові. Ряд документів – у смартфоні, можливість зареєструвати новонароджену дитинку – у смартфоні, можливість змінити місце реєстрації – у смартфоні. Усе у смартфоні. Загалом запущено десятки онлайн-послуг. Портал і додаток “Дія”, якими користується сьогодні понад 10 млн громадян України», – наголосив В. Зеленський.

Завдяки «Дії» понад 800 тис. підприємців змогли оформити матеріальну допомогу під час карантинних обмежень, додав глава держави.

Крім того, наголосив Президент, цифрова трансформація є інструментом для подолання корупції, адже переведення всіх державних послуг в онлайн знищить підґрунтя для неї – посередництво та людський чинник.

Також, за словами глави держави, створюється єдина платформа якісних, захищених та об’єднаних державних реєстрів, якими будуть «бігати дані, а не платники податків». «Нашим головним пріоритетом залишається питання національної безпеки. У цьому контексті повна побудова цифрової держави дає можливість всім органам і службам ефективно працювати онлайн, за будь-яких обставин, у будь-якому місці, у будь-який час», – зазначив В. Зеленський.

Крім того, як запевнив Президент, 24 серпня 2021 р. Україна увійде в режим paperless. «Як і обіцяли, жодних паперів для державних органів. Жоден (орган. – Прим. ред.) не зможе вимагати від громадян України папірці або довідки для надання державних послуг. І ми зробимо все, щоб “держава без паперу” існувала дійсно не на папері», – заявив Президент.

Також він зазначив, що торік Україна вперше взяла участь у дослідженні рівня зрілості сфери відкритих даних Open Data Maturity та увійшла до топ-20, отримавши кращий результат, ніж середній показник у Європі.

«Інший пункт моєї програми – доступ до швидкого Інтернету для всіх мешканців нашої України. Лише за останні півроку понад 2 млн громадян вперше отримали доступ до 4G. Мільйон українців навчилися азів цифрової грамотності. А цього річ ми прагнемо забезпечити доступ до фіксованого Інтернету 3 тис. українських сіл, їхні школи, лікарні та бібліотеки», – зазначив В. Зеленський.

Він нагадав, що ще одним пунктом його президентської програми було надання можливості громадянам України брати участь в ухваленні важливих рішень через Інтернет.

«Сьогодні – знаковий день, коли ми робимо перший крок на шляху до електронної демократії. І цей крок – запуск у “Дії” електронних петицій», – заявив глава держави.

Президент подякував команді Міністерства цифрової трансформації за проведену роботу. «Вірю, що разом ми обов’язково побудуємо країну без багів та вірусів», – резюмував глава держави.

Віцепрем’єр-міністр, міністр цифрової трансформації М. Федоров зазначив, що до 2024 р. в Україні планується оцифрувати всі державні

послуги, охопити 95 % населення доступом до якісного Інтернету, навчити 6 млн українців базової цифрової грамотності та втричі збільшити обсяг надходжень в ІТ-галузь.

«Більш ніж 1 млн українців цього року отримають доступ до фіксованого оптичного Інтернету. Це тисячі об'єктів соціальної інфраструктури – школи, лікарні», – зазначив М. Федоров.

Перший заступник міністра цифрової трансформації О. Вискуб зазначив, що для безпечного використання по всій країні цифрових документів з 17 травня в додатку «Дія» запрацював новий сервіс – статичний QR, що є ще одним способом надавати свої цифрові документи для невеликих організацій, у яких немає власних розвинутих автоматизованих систем, наприклад для готелів.

Крім того, відсьогодні комплексна послуга «єМалятко» стає доступною для мешканців тимчасово окупованих територій. Через Укрпошту батьки зможуть отримати оригінал паперового свідоцтва про народження дитини після його замовлення онлайн. Також у «Дії» можна змінити місце реєстрації.

На порталі «Дія» запрацювали й нові послуги у сфері будівництва. Зокрема, декларація про готовність об'єкта до експлуатації; дозвіл на виконання будівельних робіт; сертифікат про прийняття об'єкта в експлуатацію; видача будівельного паспорта забудови земельної ділянки.

«Це дуже потужний удар по корупції у цій сфері і вже передостанній крок для того, щоб ми взагалі запустили дозвіл про початок будівельних робіт повністю автоматичним, без славнозвісних чиновників ДАБІ. Вірю, що зможемо це зробити вже цього року. Ми очікуємо на ухвалення відповідного законопроекту в парламенті», – наголосив О. Вискуб.

Також на порталі «Дія» стає доступною електронна сплата адміністративного збору. Сьогодні вона запускається як пілотний проект у Рівному, Хмельницькому та Одесі, а згодом пошириться на всю територію України.

Також у «Дії» запускається послуга реєстрації речових прав на нерухоме майно онлайн. На сьогодні вона реалізується в пілотному режимі в Харкові, після чого буде розгорнута на всю країну.

Револьюційною є й можливість автоматичної реєстрації ФОП в Україні. «Тепер сама реєстрація займатиме всього кілька секунд, усі необхідні перевірки автоматизовані, а дані потрапляють напряму до реєстру. Саме такі послуги мають стати новим цифровим стандартом в Україні», – поінформував заступник міністра юстиції з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації С. Орлов.

Крім того, сьогодні на порталі «Дія» запускається можливість подачі заявок на отримання пільгового кредиту для внутрішньо переміщених осіб, який видається на 20 років під 3 % річних.

Також стартує комплекс податкових послуг зі сплати єдиного податку та єдиного соціального внеску для ФОП I–III груп.

Запуск електронних місцевих петицій на порталі «ВзаємоДія» дає змогу подати петицію до своєї територіальної громади або підтримати петиції

інших. Голосування – абсолютно прозоре. Пілотний проєкт електронних петицій уже доступний у містах Полтава, Івано-Франківськ, Луцьк, Суми, Хмельницький, Ужгород, Дніпро та Херсон (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>)*. – 2021. – 17.05).

Президент зустрівся з віцепрем'єр-міністром, главою МЗС Грузії

Президент України В. Зеленський провів зустріч з віцепрем'єр-міністром, міністром закордонних справ Грузії Д. Залкаліані, який перебуває в нашій державі з офіційним візитом.

В. Зеленський подякував Грузії за незмінну підтримку суверенітету й територіальної цілісності України, додавши, що наша держава також завжди підтримувала суверенітет і територіальну цілісність Грузії. «Дуже радий відновленню предметних, потужних відносин між нашими країнами. Дуже раді вас бачити», – наголосив Президент України.

Глава держави поінформував співрозмовника про поточну безпекову ситуацію на Донбасі та в тимчасово окупованому Криму.

В. Зеленський нагадав про особисте запрошення Президенту Грузії С. Зурабішвілі взяти участь в інавгураційному саміті Кримської платформи та заходах з нагоди відзначення Дня Незалежності України в серпні 2021 р.

Співрозмовники обговорили шляхи активізації двостороннього політичного діалогу та діяльності українсько-грузинської Стратегічної ради високого рівня.

Окрему увагу під час розмови було приділено практичній взаємодії України та Грузії в контексті подальшого поглиблення відносин з ЄС і НАТО.

Д. Залкаліані подякував Україні за підтримку територіальної цілісності та європейських прагнень Грузії й зазначив, що дві країни відновили інтенсивну двосторонню співпрацю (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>)*. – 2021. – 17.05).

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит до України державного секретаря США Е. Блінкена в оцінках політиків та експертів

В Україні з робочим візитом 5–6 травня перебував державний секретар США Е. Блінкен. Київ став першою європейською столицею, яку держсекретар відвідав з повноцінним двостороннім візитом. У поїзді його супроводжувала В. Нуланд, яка відповідала за відносини з Україною ще в

адміністрації Б. Обама, а нещодавно була затверджена сенатом на посаді заступника держсекретаря з політичних питань.

Візит в Україну американських дипломатів став важливим виявом підтримки України адміністрацією Президента Д. Байдена на тлі загострення ситуації на Донбасі та маневрів російських військ біля українського кордону. Зростання загрози російського вторгнення, власне, і стало причиною приїзду Е. Блінкена в Україну та головною темою обговорення під час перебування держсекретаря США у Києві. Однак загалом цей візит, безумовно, вийшов за межі лише двосторонніх відносин Києва і Вашингтона й насправді носив геополітичний характер. Він став частиною складної партії, яку, зважаючи на нову російську ескалацію, розпочав Президент США Д. Байден, зателефонувавши В. Путіну з пропозицією зустрітися найближчим часом в одній з європейських країн.

З огляду на підготовку зустрічі Д. Байдена з В. Путіним український візит Е. Блінкена важливий тим, що, по-перше, американська сторона отримала змогу дізнатися більш докладно про розвиток ситуації в Україні та навколо неї й сформувавши позицію для подальших предметних переговорів із кремлівським керівництвом. По-друге, візит мав певне символічне значення, оскільки надіслав Москві чіткий меседж, що американська підтримка України не обмежується лише заявами і Вашингтон не терпітиме будь-яких нових проявів агресії з боку РФ.

Е. Блінкен прибув до Києва після зустрічі міністрів закордонних справ країн «великої сімки» в Лондоні. Глави зовнішньополітичних відомств обговорювали питання трансатлантичного співробітництва, зокрема в контексті дій Росії. Ситуації в Україні приділялася увага практично на всіх двосторонніх зустрічах Е. Блінкена у Великій Британії. Зокрема, американський держсекретар обговорив з головою МЗС Німеччини Г. Маасом будівництво газопроводу «Північний потік-2», проти завершення якого активно виступають Сполучені Штати Америки. США вже запровадили санкції проти деяких учасників будівництва й обіцяють розширити обмежувальні заходи, водночас Німеччина наполягає, що газопровід є виключно економічним проектом.

У Києві державний секретар США провів ряд зустрічей із представниками української влади. Першою відбулася зустріч Е. Блінкена і В. Нуланд зі спікером парламенту Д. Разумковим та головами депутатських фракцій. Це був так званий робочий сніданок, під час якого було обговорено питання стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки, національної безпеки, протидії російській агресії. Також сторони обмінялися думками щодо проведення реформ в Україні, зокрема антикорупційної, парламентської та реформи СБУ. Окремо було порушено питання про виконання Закону України «Про управління об'єктами державної власності» щодо призначення голови правління НАК «Нафтогаз», вочевидь, як продовження реакції держдепартаменту на нещодавнє звільнення А. Коболева з посади голови «Нафтогазу». Ф. Рікер, представник Держдепу, назвав цей крок «тривожним». Кадрові перестановки в «Нафтогазі»

розкритикували також ЄС та міжнародні фінансові організації, адже вдосконалення корпоративного управління на державних підприємствах є умовою для надання кредитування Україні.

Як повідомила пресслужба партії «Слуга народу», Е. Блінкен під час розмови з Д. Разумковим і головами фракцій попросив затвердити послом США в Україні К. Квін, яка нині перебуває в Києві на посаді тимчасового повіреного. За результатами зустрічі американських високопосадовців та українських парламентарів її учасники відзначили, що для успішного майбутнього України одним із пріоритетів має бути верховенство права й дотримання рівності перед законом, ідеться в повідомленні на сайті ВР України (URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Topnovyna/207899.html?fbclid=IwAR1ELhs0DwD8NuhEcrDVvITEy1NRgk8wO3d6ZLNfFUoSw-kvLCacYCYX50A>).

За підсумками переговорів Е. Блінкена з Президентом України В. Зеленським відбулася пресконференція, під час якої держсекретар заявив, що США підтримують суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України. Американський дипломат додав, що це поділяють усі країни «великої сімки», з представниками яких він днями говорив у Лондоні.

Під час пресконференції політики запевнили, що обговорили широке коло найважливіших питань. Зокрема, значну увагу вони приділили нарощуванню російських військ на кордонах з Україною. Е. Блінкен заявив, що США бачать найбільшу з 2014 р. концентрацію російських сил довкола українських кордонів і закликають Росію припинити агресію проти України.

В. Зеленський та Е. Блінкен визнали, що частково війська РФ відвела, однак цього недостатньо. «Росія має спроможність за короткий час агресивно діяти, якщо вона це вирішить зробити. Ми спостерігаємо ретельно за всіма її діями, – заявив Е. Блінкен. – І я повинен сказати, що ми високо цінуємо те стримування, яке продемонструвала Україна в рамках таких провокаційних дій. У цьому контексті ми активно розглядаємо можливість збільшення допомоги Україні у сфері безпеки» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56994142>).

Утім, сторони досить побіжно торкнулися формату підтримки України з боку США. Показово, що В. Зеленський, який у квітні неодноразово порушував у публічній площині питання про надання Україні Плану дій щодо членства в НАТО, цього разу із цього приводу мовчав. Експерти не виключають, що це може свідчити про зміну стратегії Києва та початок роботи над формалізацією двосторонніх відносин із США. Зокрема, ідеться про надання Україні статусу MNNA (Major Non-NATO Ally) – основного союзника США поза НАТО.

Тим більше, як зазначає співдиректор програм зовнішньої політики та безпеки Центру ім. О. Разумкова М. Пашков, у Конгресі з 2014 р. лежить законопроект про Україну як союзника США поза НАТО, і він не втратив своєї актуальності.

Експерт нагадує, що тема MNNA включає не тільки військове співробітництво, а й співробітництво в інших сферах, у тому числі

енергетиці, інвестиційній співпраці в різних галузях. Тобто сам по собі такий статус спричинить ланцюжок контактів в інших сферах, що дуже важливо. «Але потрібно бути досить тверезими в цьому плані і враховувати, що американці не закриватимуть очей на внутрішньоукраїнську проблематику. На проблеми, пов'язані з нашим нафтогазовим комплексом, з корпоративним управлінням, корупцією, реформою судової системи, реформою системи держуправління», – зазначив М. Пашков (URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2021-05-07/zachem-priezjal-hto-pokazal-vizit-blinkena-v-ukrainu/39478>).

«Звичайно, це було б дуже добре, якби ми отримали такий статус. Нам потрібні юридично зобов'язуючі, закріплені гарантії безпеки і військової допомоги. Відповідно ми теж зобов'язуємося надавати США необхідну допомогу, якщо це стосується якихось регіональних проблем або участі України в миротворчих місіях. У принципі, це ми можемо зробити не тільки на рівні міжнародних організацій – ОБСЄ або ООН, а й на рівні двостороннього партнерства», – зазначає професор КІМВ, американіст С. Галака.

Він зазначає, що не йдеться про розміщення американських баз або якусь масштабну військову присутність в Україні, але в разі успіху можна буде говорити, як мінімум, про навчальні центри. Відповідно, українські військові активніше пойдуть на навчання до США. Також, крім навчання та інструктажу військових, США можуть забезпечити Україну досить сучасною зброєю.

Глава Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко зазначає, що тема отримання статусу союзника США поза НАТО давно обговорюється, домогтися його буде хоча й складно, але цілком реально. Це може стати заміною членства в НАТО, адже ряд країн Західної Європи, які співпрацюють з Росією і є членами НАТО, не хочуть конфлікту з нею через отримання Україною ПДЧ. «Ми зацікавлені в активному розвитку військово-технічного співробітництва та стабільній політичній підтримці. Навряд чи можливе підписання Договору про взаємодопомогу із США, який є у деяких союзників Вашингтона. І треба бути реалістами: більшість наших західних партнерів не готова воювати з ядерною державою. Але розвивати системне партнерство, яке істотно збільшить гарантії безпеки України, потрібно», – додає політолог.

Інша, не менш важлива тема, яку активно порушувала американська делегація в Києві на більшості зустрічей і якої торкнувся держсекретар США на пресконференції, стосувалася імплементації реформ та боротьби з корупцією в Україні. Пообіцявши Україні підтримку в протистоянні з Росією, Е. Блінкен наголосив, що Росія – не єдина загроза для країни. «Перед Україною стоять два виклики – один ззовні, від Росії, але є ще загроза зсередини – це корупція, олігархи та інші особи, які ставлять свої інтереси вище інтересів українського народу. І ці дві речі пов'язані між собою, оскільки Росія також грає на цій внутрішній агресії, використовуючи

корупцію та людей у спробах просувати власні інтереси проти інтересів українського народу», – заявив він.

Держсекретар закликав продовжувати реформи. За його словами, сторони обговорили важливість незалежних антикорупційних інститутів, реформи судової системи та СБУ.

В. Зеленський висловив захоплення тим, наскільки «обізнаною» є команда з американського Держдепу, яка прибула до Києва. Він заявив, що 2021 р. стане фундаментальним для українсько-американських відносин, особливо в тому випадку, якщо Україну цього року зможе відвідати Президент США Д. Байден. В. Зеленський запросив Президента США взяти участь у саміті Кримської платформи, запланованому на 23 серпня.

«Я запросив Президента Сполучених Штатів з офіційним візитом приїхати в Україну в цей рік, рік 30-річчя нашої незалежності, – повідомив В. Зеленський. – Я вірю в те, що ця зустріч буде, вона важлива для обох наших країн».

Е. Блінкен запевнив, що передасть запрошення Д. Байдену, як тільки повернеться. «Ми знайдемо відповідний час, коли ми зможемо приїхати до України та провести тут час», – повідомив держсекретар. Водночас він додав, що поки візити складно планувати через загрози, пов'язані з COVID-19 (URL: <https://www.dw.com/uk/vizyt-entoni-blinkena-v-ukrainu-ahresiiia-rf-reformy-i-borotba-z-koruptsiieiu/a-57451006>).

Водночас, за словами співдиректора програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру ім. О. Разумкова М. Пашкова, для України дуже важливо домогтися участі США в Кримській платформі, адже їх присутність є самодостатнім стимулом до дій для інших країн. «Приклад США стосується і Європейського Союзу, і країн-членів НАТО, де Америка грає першу скрипку, це момент дуже важливий, стимулюючий. Є ще один дуже важливий аспект участі Вашингтона в ініціативі Києва: Кримська платформа дасть дуже серйозний стимул задуматися країнам, які утримуються в період голосування на Генасамблеї ООН щодо кримської проблематики», – зазначив М. Пашков (URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2021-05-07/zachem-priezjal-hto-pokazal-vizit-blinkena-v-ukrainu/39478>).

Не менш знаковою стала особиста зустріч Е. Блінкена з предстоятелем Православної церкви України митрополитом Епіфанієм. Зустріч відбулася на території Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Предстоятель ПЦУ та держсекретар США взяли участь у церемонії вшанування пам'яті загиблих українських героїв, поклавши квіти до Стіни пам'яті.

«Особливу увагу під час короткої, з огляду на стислу й насичену програму візиту Блінкена, але змістовної зустрічі було приділено питанню становлення Православної церкви України, важливості усунення штучних перешкод при вільному, на основі принципів свободи совісті, визначенні громадами своєї приналежності», – поінформували в ПЦУ. Таким чином, Е. Блінкен засвідчив підтримку ПЦУ Сполученими Штатами Америки на тлі активних спроб Росії використовувати свою церкву як інструмент впливу та розбрату, у тому числі на території України.

Держсекретар США також провів зустріч з Прем'єром України Д. Шмигалем, на якій, за словами дипломата, ішлося про реформу корпоративного управління, судову реформу та реформу СБУ.

Наостанок Е. Блінкен провів онлайн-зустріч з представниками громадянського суспільства щодо реформ і боротьби з корупцією. Розмова була неопублічною, але за її підсумками виконавча директорка Центру протидії корупції Д. Каленюк, яка була присутня на зустрічі, повідомила в соцмережах, що основним меседжем Е. Блінкена було твердження, що рівень і якість підтримки України з боку США прямо залежить від рівня проведення реформ у сфері врядування та антикорупції, а маркером рівня проведення реформ – є МВФ.

Про підсумки візиту в Україну держсекретар США Е. Блінкен написав у твітері. Він назвав продуктивним діалог, який провів з українськими вищими чиновниками. «Я продуктивно провів час у Києві з Президентом Зеленським та іншими людьми, з якими я зустрічався. США рішуче налаштовані продовжувати роботу, яка потрібна, щоб забезпечити суверенне, демократичне й процвітаюче майбутнє України перед обличчям російської агресії», – заявив він.

Міжнародні експерти та дипломати загалом позитивно оцінили візит Е. Блінкена до України, визнавши, що для нової американської дипломатії Україна справді становить чималий інтерес. Візит держсекретаря США також став важливим сигналом для кремлівського керівництва: американці точно стануть на захист України, якщо В. Путін захоче активізувати війну на Донбасі або навіть ризикне просунути далі кордонів окупованого регіону.

Власне ці тези у своїх інтерв'ю українським медіа підтвердив сам Е. Блінкен. Він запевнив, що США розглянуть будь-який запит від України про військову допомогу, зокрема й ті, що стосуються надання їй системи протиповітряної оборони та антиснайперських технологій, а також розміщення в Україні зенітних ракетних комплексів «Patriot».

Така підтримка США є надзвичайно важливою для нашої країни, переконаний колишній міністр закордонних справ В. Огризко, а початок поїздки Е. Блінкена до Європи з України в певному сенсі є символічним. «У мене вельми позитивна оцінка. Це те, що потрібно, і те, чого ми справді потребуємо сьогодні. Прозвучала фраза, а за нею і велика робота – про початок обговорення безпекового договору між Україною та США. Разом з тим владі ще раз повторили, що реформи – це не гасла, а практичні справи, і не можна від них відходити», – уточнив він (URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/derzhsekretar-ssha-blinken-vpershe-prihav-do-ukraini.htm>).

З такою оцінкою погодився й О. Мережко, голова Комітету Верховної Ради з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва. Мовляв, сказане американським держсекретарем є досить важливими сигналами для України, які підвищують наш рівень безпеки, особливо сьогодні, коли Росія вдається до чергових провокацій. «США дуже добре все знають, і це сигнал також і для Кремля. Також нова американська

адміністрація розуміє, наскільки непросто робити реформи в умовах війни, але підтримує на цьому шляху Президента Зеленського. Зокрема, у частині антикорупції та судів», – вважає О. Мережко.

Голова Центру прикладних політичних досліджень «Пента» політолог В. Фесенко вважає, що візит держсекретаря США Е. Блінкена підтвердив ключове місце України в регіоні Східної Європи в системі зовнішньополітичних пріоритетів США. Також візит американського посадовця відіграв ключову роль у зменшенні напруження між Україною та Росією, але для повної розрядки ситуації треба продовжувати роботу (URL: <https://politics.segodnya.ua/ua/politics/kogda-postupki-vazhnee-slov-pochemu-vizit-blinkena-vazhen-hotya-o-nem-malo-konkretiki-1523678.html>).

Експерт назвав важливим безпосередньо факт візиту високопосадовця такого рівня до Києва та переконаний, що він підтвердив високий рівень партнерських взаємин між країнами. Той факт, що Україна стала першою країною Східної Європи, яку відвідав держсекретар США, підтвердив пріоритети зовнішньої політики США в регіоні.

«Програма візиту Е. Блінкена в Україну була дуже насиченою. По-суті, цей візит закладав фундамент подальшої двосторонньої співпраці між державами в різних сферах – від військово-технічної й дипломатичної до підтримки реформ України. Зокрема, під час зустрічей обговорювався рівень участі американських представників в урочистих заходах у серпні щодо 30-річчя незалежності України. І найголовніше – участь представників США в установчій конференції Кримської платформи. Також однією з ключових тем була підтримка українських реформ. США завжди звертали на це особливу увагу – з цього питання відбулася зустріч з Прем'єр-міністром і представниками парламентських фракцій» (URL: <https://ua.news/ua/vyzyt-blynkena-uskoryt-yntegratsyyu-ukrayny-v-nato>).

За словами О. Леннон, професорки політології Університету Нью-Гейвен (США), головний порядок денний візиту Е. Блінкена до України, з точки зору США і їхніх національних інтересів, – це на 80 % питання безпеки. Зокрема, євроатлантичної безпеки та готовності американського уряду продовжувати підвищувати ціну агресії для Росії.

«Наразі відносини США та Росії дуже напружені, частиною цього контексту є те, що Президент Байден запросив Путіна на зустріч у червні. Тому нині США намагаються збільшити свою переговорну силу перед цією зустріччю», – зазначає О. Леннон (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/blinken-ukrajina-vizyt-rosija-ahresija-korupcija/31241657.html>).

За її словами, візит Е. Блінкена – це сигнал як Україні, так і Росії про те, що США не сприймають російську агресію в Україні як виключно українську проблему. Це загроза європейській безпеці та проблема безпосередньо Сполучених Штатів Америки. Крім того, наголошує дослідниця, такий візит став чітким сигналом і для внутрішньоамериканської аудиторії. «Конкуренція між демократами й республіканцями триває. Наприклад, республіканці в палаті представників були незадоволені тим, що Президент

Байден став не на дуже тверду позицію стосовно Росії та санкцій, з точки зору республіканців, були недостатньо потужні. Держсекретар Блінкен так само сигналізує республіканцям тут, в Америці, що вони – демократи – так само сприймають Росію як серйозного супротивника та готові допомагати Україні», – зазначає О. Леннон.

Що стосується конкретних результатів візиту Е. Блінкена, то В. Фесенко нагадав, що під час таких візитів не ухвалюються якісь конкретні рішення та не підписуються важливі документи. Саме тому експерти, які спостерігали за візитом глави Держдепу в Україні не очікували від нього сенсацій чи вражаючих проривів.

«Ключові документи підписуються під час візиту державного керівника США. Під час візиту Е. Блінкена узгоджувалися позиції, зокрема, щодо подальшої інтеграції України в НАТО. Улітку відбудеться саміт Альянсу, під час якого обговорюватиметься питання про подальший шлях України щодо інтеграції в НАТО. Тож треба шукати гнучкий варіант, адже деякі європейські країни можуть заблокувати надання Україні ПДЧ. Тому треба знайти такий варіант, щоб Україна могла рухатися далі, але щоб цей рух не заблокували», – зазначив В. Фесенко.

Однак більшість спостерігачів вважають візит важливим з точки зору підтвердження українсько-американського партнерства. Символічним експерти назвали той факт, що Е. Блінкен знайшов час для зустрічі з предстоятелем ПЦУ митрополитом Епіфанієм, який провів для дипломата екскурсію по своєму кафедральному храму – Михайлівському Золотоверхому собору в Києві.

Політолог П. Олещук відзначає у зв'язку із цим, що ПЦУ – організація, створена, зокрема, для протидії системному російському ідеологічному впливу. «Недаремно Путін у своїх останніх заявах згадував становище РПЦ в Україні. Очевидно, у Вашингтоні його теж почули. При цьому Епіфаній цікавий не сам по собі, а як глава певного важливого інституту громадянського суспільства», – написав експерт на своїй сторінці у фейсбуці (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/4355165-pidsumky-vizytu-blinkena-scho-kazhut-eksperty>).

Директор Агентства моделювання ситуацій В. Бала з приводу зустрічі Е. Блінкена з Епіфанієм зазначив, що «це було знаково і свідомо, бо йшлося про прояв поваги не так до влади, як до України, до її полеглих героїв. Водночас було показано й те, яку церкву визнає Захід і яку підтримує в боротьбі з Росією» (URL: <https://thepage.ua/ua/news/vizit-blinkena-v-ukrayinu-rosiya-pdch-ta-oligarhi>).

Філософ Є. Бистрицький також звертає увагу на зустріч Е. Блінкена з представниками громадянського суспільства. «Нуланд, Блінкен і Байден добре розуміють велике значення громадського активізму в країні, яка бореться за демократію і незалежність. Зустріч також є потужним нагадуванням сьогоднішній владі, що народовладдя не працює без сильного громадянського суспільства, залученого до прямого діалогу з владою», – вважає Є. Бистрицький.

Погоджуючись, що безпосередньо факт такого візиту є дуже важливим для України, експерти водночас закликають не переоцінювати його значення. О. Мельник, співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру ім. О. Разумкова, зазначає, що візит радше плановий, адже нова адміністрація набирає обертів, фізичні візити до ключових країн і ключових регіонів – обов'язкова частина таких процесів. «Атмосфера була доволі позитивною. Нічого аж такого неочікуваного – ані приємного, ані неприємного – не відбулося», – додав О. Мельник (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57014492>).

За його словами, у меседжах про підтримку України з боку США в конфлікті з Росією, як і в закликах проводити реформи та боротися з корупцією немає нічого нового. Але, з іншого боку, сказані особисто вони звучать значно переконливіше, зазначає В. Фесенко.

Політолог, професор кафедри міжнародних відносин НАУ М. Ялі вважає, що заяви Е. Блінкена носили церемоніальний характер і нічим не відрізнялися від заяв офіційного Вашингтона протягом семи років: підтримка суверенітету й територіальної цілісності України, санкції проти РФ. «Очікувано була висловлена занепокоєність порушеннями корпоративного права в контексті звільнення глави “Нафтогазу” Коболева. Укотре прозвучала теза про неприпустимість втручання влади в роботу антикорупційних органів у контексті спроб звільнити главу НАБУ Ситника», – зазначає політолог (URL: <https://prompolit.info/2021/05/06/vizit-blinkena-do-ukrayini-pidsumki-zustrichi-ta-perspektivi-vidnosin-iz-ssha>).

Кандидат політичних наук, політолог О. Якубін також вважає, що візит був ознайомлювальним для Е. Блінкена, який уособлює нову американську адміністрацію. Головною ж метою його була підготовка саміту Байден – Путін, упевнений експерт. «З високою часткою ймовірності можна говорити, що зустріч президентів США та РФ відбудеться, так само як те, що там обговорюватиметься українське питання. Тепер цікаво, у якому форматі буде там представлено Україну», – розмірковує О. Якубін.

Він звертає увагу, що українська сторона активно намагалася лобіювати нового посла США в Україні, спецпредставника з питань України. Намагалася дізнатися з приводу приїзду Д. Байдена на День Незалежності України, до якого планують презентувати Кримську платформу. «Але з високою часткою ймовірності Байден не приїде. Думаю, питання зустрічі президентів США й України – питання довгої гри, – припускає О. Якубін. – Поки ж адміністрація Байдена намагається виробити формулу взаємин з Україною та РФ. І ми бачимо, що, якщо є необхідність спілкуватися з Кремлем, Білий дім спершу зустрічається з представниками офіційного Києва. Так, перед дзвінком Байдена Путіну була зустріч Блінкена з главою нашого МЗС Кулебою. Напередодні можливої зустрічі Президентів США та РФ Блінкен спілкувався вже і з Президентом України».

Сумніви щодо перспективи візиту Д. Байдена до України висловив також політолог А. Октисюк. На його думку, частково це пов'язано з тим, що досить багато питань, крім України, вимагають уваги Президента США.

«Візит не відбудеться ще й тому, що Україна – чутлива тема для Байдена, – пояснює він. – Особистий візит Байдена в Україну одразу підживлюватиме протистояння з командою Трампа, яка говоритиме про втручання у вибори, відмивання грошей, Burisma».

В. Фесенко погоджується, що візит Байдена в Україну – це «завдання максимум», а запрошення – скоріше, політичний жест з боку В. Зеленського. «Не гарантовано, що Байден приїде, але виглядає, що Зеленський спеціально підвищував ставки, – зазначає політолог. – Для нас дуже важливо, щоб на урочистості, пов'язані з 30-річчям незалежності, приїхав дуже статусний високопосадовець, один з керівників США. По максимуму, безумовно, найкращий варіант, якби це був Президент США, але і графік Президента, і поважний вік, і стан здоров'я – усі ці чинники можуть створити перешкоди. Тож навіть якщо приїде на урочистості віцепрезидент чи держсекретар, це теж буде важливо».

Важливого значення експерти надають акцентуванню Е. Блінкеном уваги української сторони на важливості боротьби з корупцією та проведенні реформ. Фактично між питанням зовнішньої і внутрішньої загрози Е. Блінкен поставив знак рівності, зазначає І. Соловей, аналітик Агентства міжнародних досліджень. «Питання потенційної збройної агресії з боку Росії так само небезпечно, як і питання внутрішньої проблеми, як-то неререформованість, корупція та олігархи. Між цими факторами поставлено знак рівності. Другий фактор: США не проковтнула деструктивні дії української влади, пов'язані з НАК “Нафтогаз”. В. Зеленському було не дуже комфортно, бо навіть він сам визнав, що його візаві дуже інформовані щодо справ в Україні. Українській делегації не вдалося пустити туман в очі в бік своїх американських партнерів», – зазначає І. Соловей (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/blinken-ukrajina-vizyt-rosija-ahresija-korupcija/31241657.html>).

Експерти закордонних справ П. Клімкін називає візит держсекретаря США в Україну сигналом солідарності. «Візит є символічним. Це насправді сигнал щодо солідарності. Саме так візит було задумано. У кожного міжнародного візиту є два виміри: один публічний, інший – непублічний. Мені насправді замало результатів у публічному вимірі. Зокрема, стосовно безпеки. Я б хотів бачити хоча б символічні кроки вперед. Але все ж таки є ще один дуже великий публічний вимір щодо реформ, щодо спільної історії успіху. І тут Блінкен був зовсім не дипломатичним, я б сказав, що конкретним у хорошому сенсі. Говорячи про боротьбу з корупцією, про судову реформу, він поставив це на одну дошку з боротьбою проти російської агресії», – зазначив експерт.

П. Клімкін припускає, що певні конкретні речі щодо співпраці України та США між В. Зеленським та Е. Блінкеном обговорювалися віч-на-віч й американська адміністрація дивитиметься, чи виконує Україна взяті на себе зобов'язання, чи ні.

США продемонстрували дуже гарне розуміння безпекової ситуації в Україні, російської загрози й того, що ця загроза не зменшується. Відповідно,

допомогу Україні треба збільшувати. Але водночас, на відміну від попередньої адміністрації, набагато більший наголос було зроблено на питаннях антикорупційних реформ, корпоративного управління і впливу олігархів на українську політику, зазначила Г. Шелест, директорка безпекових програм ради зовнішньої політики «Українська призма» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/blinken-ukrajina-vizyt-rosija-ahresija-korupcija/31241657.html>). «Під час пресконференції Зеленського та Блінкена цей наголос прозвучав настільки чітко і відверто, що це говорить про те, що США можуть надати достатню кількість допомоги Україні лише за умови, що Україна виконуватиме домашнє завдання», – наголосила Г. Шелест.

Під час візиту Е. Блінкена тема корупції звучала дуже виразно, зазначила О. Трегуб, виконавча директорка Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони. Вона була присутня під час зустрічі Е. Блінкена з представниками українського громадянського суспільства. «Адміністрація Байдена чітко усвідомлює, вона не соромиться говорити (як соромилася адміністрація Трампа), що корупція – це є загроза національній безпеці України», – наголосила О. Трегуб.

Український дипломат К. Єлісеєв, підбиваючи підсумки офіційного візиту до України державного секретаря США Е. Блінкена, відзначає наступні моменти.

1. Е. Блінкен є давнім союзником діючого Президента США Д. Байдена. Їхні професійні відносини вимірюються 30-ма роками. Тому те, що почув Е. Блінкен в Україні, гарантовано почує й Д. Байден.

2. Візит держсекретаря США логічно вкладається в контекст телефонного дзвінка Д. Байдена В. Зеленському, під час якого він чітко вказував на реформи, які є визначальними для євроатлантичних прагнень України. Тож, по суті, в Україну прибув особистий посланець Президента США, сигнали якого було погоджено з першою особою Білого дому для «особистої передачі» в Києві. Те, що сказав Е. Блінкен – сказав Д. Байден.

3. Е. Блінкена під час візиту до Києва супроводжувала, по суті, перший заступник держсекретаря В. Нуланд. Факт включення другої особи Держдепу до складу делегації є нетиповим для американської дипломатичної практики. Відтак ідеться про чіткий сигнал. Це і визнання важливості стратегічного партнерства з Україною, і підкреслення досвіду В. Нуланд, який значно поповнює арсенал американської дипломатії.

4. Держсекретар США мав окрему зустріч з предстоятелем Православної церкви України Епіфанієм як окремий пункт програми перебування в Києві. Це означає, що йдеться про офіційну позицію Вашингтона на підтримку ПЦУ.

5. Головний дипломат США прибув до Києва на політико-інформаційній хвилі підтримки України, створеній зустрічами Е. Блінкена із «сімкою». Те, що держсекретар провів бесіди з G7, окремо з колегами з ФРН і Франції, додає консолідованої ваги його сигналам на підтримку України. Це насамперед стосується відсічі російській агресії та неминучості відповіді на будь-які нові спроби шантажу Києва з боку Москви.

6. Візит Е. Блінкена в Україну є елементом змістовної підготовки в США до саміту Байден – Путін. Це символічний сигнал Кремлю, що США стоять пліч-о-пліч з нашою державою в боротьбі за відновлення територіальної цілісності. Те, що Е. Блінкен почув і побачив у Києві, безумовно, стане елементом переговорної позиції Вашингтона. Нічого про Україну без України (URL: <https://newsua.one/news-opinion/vizit-blinkena-v-ukrainu-detali-poza-kadrom.html>).

Візит в Україну став кінцевою зупинкою європейського вояжу Е. Блінкена, яким американська дипломатія поставила виразний акцент саме на Україні. Цим кроком Вашингтон символічно зафіксував Київ у сфері трансатлантичних інтересів. Наскільки Київ зможе скористатися таким шансом, залежить від подальших дій української влади з імплементації сигналів і порад, озвучених Е. Блінкеном як на камери, так і поза.

У будь-якому разі візит держсекретаря США до Києва треба вважати позитивним розвитком подій для держави Україна, яка ззовні протистоїть російській гібридній агресії, а зсередини має справу з не менш загрозливим ворогом – корупцією і впливом олігархів. Для України в цьому контексті важливо, щоб її продовжували сприймати в США та на Заході як ключового й надійного партнера, який стримує збройну агресію РФ у Європі, а також дійсно прагне стати частиною цивілізованого Заходу.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Саміт Бухарестської дев'ятки (країн східного флангу НАТО) та український контекст

У столиці Румунії Бухаресті 10 травня відбулася зустріч лідерів країн Бухарестської дев'ятки за участі Президента США Д. Байдена та Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга. Бухарестська дев'ятка була утворена у 2015 р. за ініціативи Румунії та Польщі як відповідь на агресивні дії Росії – окупацію та анексію Криму, а також війну на Сході України. До її складу також входять Литва, Латвія, Естонія, Угорщина, Словаччина, Чехія та Болгарія. Майже всі країни цієї групи в той чи інший час зазнали агресії з боку Радянського Союзу. Як зазначають деякі аналітики, Бухарестська дев'ятка більше схильна до співпраці із США, ніж західні країни НАТО. Члени цього об'єднання також вітають активні зв'язки з Грузією та Україною, які, у свою чергу, прагнуть приєднатися до НАТО.

Головним завданням учасників східного флангу Альянсу є консультації з метою просування спільних питань у рамках НАТО, враховуючи особливі інтереси країн Центральної та Східної Європи щодо гарантування безпеки, стабільності та процвітання на території від Балтійського до Чорного морів.

Саміт відкривали лідери двох країн – Президент Румунії К. Йоганніс і Президент Польщі А. Дуда, візит якого став першим візитом на найвищому рівні в Румунію після послаблення карантинних обмежень.

На початку засідання Президент Румунії підкреслив, що країни НАТО мають солідаризуватися в питаннях безпеки, особливо, що стосується Чорноморського регіону. Президент Польщі додав, що є символічним, що зустріч лідерів країн східного флангу НАТО відбувається напередодні масштабних військових навчань, які відбудуться в Румунії.

За підсумками зустрічі лідери країн Бухарестської дев'ятки уклали спільну декларацію, у якій значну увагу приділили ситуації в Україні. Як інформують ЗМІ, лідери держав Бухарестської дев'ятки засудили агресивні дії Росії та виступили на підтримку України й інших держав, що потерпають від цієї агресії. «НАТО стикається з різними загрозами і викликами, що походять від усіх стратегічних напрямків. Агресивні дії Росії та нарощування військ у безпосередній близькості до НАТО, включаючи нещодавню ескалацію в Чорному морі, на кордонах України й незаконно анексованому Криму, а також її агресивна гібридна діяльність продовжують загрожувати євроатлантичній безпеці та протидіяти міжнародному порядку, заснованому на правилах», – зазначається в тексті декларації (URL: <https://www.depo.ua/ukr/svit/bukharestska-devyatka-zasudila-agresivni-dii-rosi-i-pidtrimala-ukrainu-202105101319152>. 2021. 10.05).

У декларації наголошується на необхідності підтримки територіальної цілісності України та інших держав, на територію яких зазіхає Росія. «Ми підтверджуємо свою тверду підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності Грузії, України та Республіки Молдова у їхніх міжнародно визнаних кордонах. Переслідуючи свої відповідні європейські та євроатлантичні прагнення, ці країни продовжуватимуть отримувати користь від нашої підтримки у їхніх зусиллях щодо зміцнення стійкості проти будь-якого зовнішнього втручання», – запевнили лідери Бухарестської дев'ятки.

При цьому вони заявили, що готові й надалі співпрацювати з однодумцями. Крім того, у декларації лідери Бухарестської дев'ятки засудили диверсійні дії Росії на території країн НАТО, зокрема в Чехії та Болгарії, однак наголосили, що Альянс залишається відкритим для періодичного, цілеспрямованого й значущого діалогу та конструктивних відносин з Росією, якщо її дії даватимуть можливість на це.

Держави східного флангу НАТО висловили занепокоєння тим, що минулого місяця Росія почала активно стягувати війська до кордону з Україною. Це була наймасштабніша мобілізація з часу анексії Криму та розгортання збройного конфлікту на Сході України. Як зазначив Президент Румунії К. Йоганніс, країни – члени НАТО зі Східної Європи прагнуть більшої військової присутності сил Північноатлантичного союзу на його східному фланзі. «Неспокійна ситуація в Чорному морі, яку ми обговорили детально, довела, що ми маємо бути наготові», – наголосив К. Йоганніс.

Він наголосив на потребі більшої присутності сил НАТО, зокрема сил США, у Румунії й інших країнах регіону та під час дискусії з Д. Байденом. «НАТО повинно продовжувати посилювати свою оборону та стримування, особливо на східному фланзі від Балтійського до Чорного морів. Ось чому, зокрема, під час нашої дискусії з Президентом Байденом, я виступав за

більшу присутність Альянсу та США в Румунії та на півдні східного флангу», – зазначив Президент Румунії (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/my-mayemo-pidhotuvaty-nash-soyus-do-vyklykiv/31248210.html>. 2021. 12.05).

Президент Польщі А. Дуда у своєму виступі на саміті також засудив дії Росії на східних кордонах України і висловився за можливість вступу до НАТО інших країн, зокрема України. За його словами, двері в НАТО для країн, які в майбутньому забажають вступити до Північноатлантичного альянсу, мають залишатися відчинені. «Ще кілька десяти років тому за залізною завісою ми із заздністю дивилися на вільний світ, а сьогодні ми кажемо: двері до Північноатлантичного альянсу мають залишатися відчинені, не можна їх зачиняти. Ті, хто в майбутньому хотітимуть бути в НАТО, повинні бути переконані, що, прагнучи цього та реалізуючи вимоги Альянсу, можна буде до нього приєднатися», – заявив А. Дуда (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3242851-duda-dveri-do-nato-maut-zalisatisa-vidcineni.html>. 2021. 10.05).

Після засідання А. Дуда зауважив, що учасники Бухарестської дев'ятки під час саміту обговорювали питання безпеки регіону, звертаючи увагу на ситуацію в Україні, останні події біля її кордонів, окупацію Криму й частин Луганської та Донецької областей. Тому він наголосив, що, зважаючи на виклики, НАТО має бути «живим організмом, зміцнювати свої оборонні та логістичні можливості».

Учасники зустрічі підтримують право інших країн на вступ до НАТО. «Ми підтверджуємо нашу прихильність політиці відкритих дверей НАТО, як це відображено у ст. 10 Вашингтонського договору. Рішення, прийняте на саміті НАТО у Бухаресті 2008 р., залишається чинним. Двері до НАТО мають залишатися відкритими для всіх, хто може та хоче приєднатися до нашої спільноти», – ідеться в документі, прийнятому лідерами Бухарестської дев'ятки (URL: <https://lenta.ua/ua/ukrayina-nagadali-pro-vikonannya-domashnogo-zavdannya-dlya-vstupu-do-nato-98117>. 2021. 11.05).

Учасники саміту закликали партнерів, які прагнуть приєднатися до Північноатлантичного альянсу, «продовжувати необхідні реформи, включаючи рішення з підготовки до членства, з урахуванням демократичних цінностей, поваги верховенства закону та прав людини, а також повної поваги до міжнародних права й зобов'язань». Зі свого боку глави країн Бухарестської дев'ятки пообіцяли підтримку претендентам для вступу в НАТО.

Президент США Д. Байден і Генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг долучилися до саміту по відеозв'язку. Виступаючи на зустрічі, Є. Столтенберг заявив, що «саміт НАТО наступного місяця пропонує нам унікальну можливість розпочати новий розділ у трансатлантичних відносинах. Зміцнити єдність між Європою та Північною Америкою й підготувати наш союз до викликів сьогоднішнього та завтрашнього дня». «Ми повинні продемонструвати трансатлантичну солідарність не просто словами, а ділами. Тож на саміті (НАТО) у нас буде

амбіційна та перспективна програма. Зміцнення нашого зобов'язання захищати одне одного. Розширюючи наш підхід до безпеки. І застосовуючи більш глобальний підхід, щоб захистити міжнародний порядок, заснований на правилах», – заявив Генсек Альянсу.

Генеральний секретар НАТО звернув увагу, що участь Д. Байдена в саміті доводить рішучість Вашингтону перебудувати й зміцнити НАТО.

У свою чергу Президент США Д. Байден під час участі в саміті Бухарестської дев'ятки підкреслив необхідність посилити здібності країн східного флангу НАТО у сфері оборони та стримування зовнішніх загроз. За його словами, це необхідно зробити на фоні стримування РФ.

Глава Білого дому підкреслив прагнення до більш тісної співпраці з дев'ятьма країнами – членами Альянсу в Центральній Європі, а також в Балтійському та Чорноморському регіонах за всіма викликами, у тому числі глобальної безпеки, здоров'я, зміни клімату, енергетичної безпеки і відновлення глобальної економіки. Президент Д. Байден висловив свою підтримку посиленню позицій НАТО з оборони та стримування зовнішніх загроз, а також важливості, щоб союзники підвищували рівень стійкості до «зловмисних економічних і політичних дій з боку стратегічних супротивників» (URL: <https://1news.com.ua/svit/dlya-strymuvannya-rf-bajden-zaklykav-posylyty-shidnyj-flang-nato.html>. 2021. 11.05).

Раніше Вашингтон заявляв, що не виключає збільшення допомоги для Києва після того, як Росія сконцентрувала війська на кордоні з Україною.

Тим часом Президент України В. Зеленський 11 травня під час інтерв'ю українським телеканалам у межах форуму «Україна-30. Безпека країни» вказав на те, що «загроза загострення залишається». «Адже кількість військових і техніки була збільшена на території тимчасово окупованого Криму, тимчасово окупованого Донбасу та вздовж наших кордонів. І що стосується контингенту й техніки на кордонах України та Росії – ми зменшення там не фіксуємо. Збільшення теж не фіксуємо. Дуже повільно вони відходять назад», – зазначив Президент України (URL: <https://ua.krymr.com/a/nato-rosiyska-zahroza-alians-ukraina-krymska-platforma/31253020.html>. 2021. 13.05).

В. Зеленський вважає, що за останній місяць імовірність ескалації зменшилася, але «ніхто нічого не може гарантувати, адже у 2014 р. ніхто зовсім не очікував таких кроків з боку Росії». При цьому Президент України наголошує, що стратегічним курсом України є набуття повноправного членства України у Європейському Союзі та НАТО. «Стратегічним курсом держави є набуття повноправного членства України у Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Також ми повинні забезпечити зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору», – наголосив глава держави.

В. Зеленський додав, що для цього передбачається досягти в максимально стислі терміни достатньої взаємосумісності ЗСУ та інших

складових сектору безпеки й оборони з відповідними структурами держав Альянсу й отримати запрошення до ПДЧ у НАТО.

Країни Бухарестської дев'ятки могли б цьому посприяти, адже вони мають певний вплив серед країн НАТО. Як зазначив С. Герасимчук, директор програми Регіональних ініціатив та сусідства Ради зовнішньої політики «Українська призма», Бухарестська дев'ятка – це ініціатива, яка здебільшого розвивалася за допомогою зусиль Румунії та Польщі, держав східного флангу НАТО і є важлива для України. «Будь-який саміт, зустріч міністрів закордонних справ, міністрів оборони Бухарестської дев'ятки жодного разу не оминало питання України й не було жодних питань з приводу вступу якихось рішень. Держави Бухарестської дев'ятки говорили про необхідність підтримки державного суверенітету та цілісності України, цим формат цікавий для нас. Під час візиту Президента Зеленського до Польщі Президент А. Дуда згадував про те, що в обговореннях Бухарестської дев'ятки згадуватиметься Україна. Другий момент – цього разу в саміті Бухарестської дев'ятки передбачалася участь Президента США Байдена», – наголосив експерт (URL: <https://hromadske.radio/podcasts/hromadska-hvylya/nato-rehional-na-bezpeka-rosiys-ka-zahroza-chym-vazhlyvyu-samit-bukharests-koj-dev-iatky-dlia-ukrainy>. 2021. 11.05).

Разом з тим він зазначив, що сам по собі статус Бухарестської дев'ятки – напівформальний. Існує НАТО, але в рамках НАТО існує Бухарестська дев'ятка. «Ми можемо говорити про те, що тільки члени НАТО мають право на постійну участь у саміті, однак статус спостерігача дає можливість висловлювати свою думку. Ми не є членами тріо Туреччина – Польща Румунія, але міністра Кулебу запросили до участі в цьому форматі. Що більше ми беремо участь у таких форматах, то більше маємо право голосу у Європейському Союзі, тим більше нас чують», – підкреслив С. Герасимчук.

Щоправда, деякі західні країни не надто переймаються необхідністю вступу України в НАТО, адже це може дратувати Росію. Як зазначив керівник військових програм Центру глобалістики «Стратегія XXI» П. Лакійчук, думки лідерів країн Бухарестської дев'ятки щодо дій Росії в Україні неоднорідні.

Він не виключає можливості воєнних дій на російсько-українському кордоні, але прагнення України до зближення з НАТО не всіх влаштовує. «Північноатлантичний альянс – це союз, у якому погляди країн можуть відрізнятись. Ця дев'ятка неоднорідна, дехто намагається підтримувати нейтральні відносини з Росією, лавірувати щодо конфлікту в Україні. Ситуація у відносинах України з Росією не змінюється, змінюється погляд наших сусідів, вони бачать загрозу не тільки для України, а й для своїх країн, напрацьовуються якісь контрзахисні заходи, щоб убезпечитися», – зазначив П. Лакійчук (URL: <https://ua.krymr.com/a/nato-rosiyska-zahroza-alians-ukraina-krymska-platforma/31253020.html>. 2021. 13.05).

Російський військово-політичний експерт Ю. Федоров також вказує на неоднорідність позицій країн НАТО. При цьому він наголошує, що основна

мета Росії – не допустити рух України в НАТО та зірвати «Кримську платформу». «У Росії очевидний інтерес – перетворення Чорного моря на “російське озеро”, внутрішнє море Росії. Із цим не можуть погодитися НАТО й Туреччина, яка є потужнішою силою в Чорному морі, ніж Росія. У Кремлі розуміють, що Україна та її армія – це вже зовсім не те, що було у 2014 р. Будь-яка військова операція проти України обернеться великими втратами для російських військ, економічними й політичними втратами. Байден дав Путіну зрозуміти, що військове вторгнення в Україну не залишиться безкарним. Ці заяви йдуть і з Європи, вони зупинили Путіна від того, щоб віддати наказ про наступ на Україну, але ця загроза не знята. Десь наприкінці літа, говорить багато експертів, може виникнути гостра військова загроза, але відповідь США та Європи буде такою ж. Для Кремля це непросте рішення, але все це спрямовано на те, щоб дезорганізувати роботу українського керівництва, змусити Київ нервувати, прийняти російські умови щодо донбаської проблеми і, можливо, щодо питання постачання Криму водою – це головна стратегічна мета Росії», – зазначив експерт.

Україна потребує значної підтримки з боку країн НАТО, адже протистояти російській агресії можливо лише спільними зусиллями. Українське керівництво намагається прискорити зближення з НАТО та сподівається отримати ПДЧ уже на найближчому саміті Альянсу. Проте деякі країни, зокрема й члени Бухарестської дев'ятки, протидіють цьому. Як відомо, Угорщина звинувачує Україну в порушенні прав угорців на Закарпатті та часто блокує переговорний процес у відносинах України з НАТО.

Як інформують ЗМІ, верховний представник Європейського Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки Ж. Боррель також заявив, що у ЄС не хочуть посилювати напруженість у відносинах з Росією й поки не посилюватимуть санкції проти неї.

За словами журналіста «Радіо Свобода» Р. Джозвяка, раніше Ж. Боррель уже зазначав, що міністри закордонних справ країн Євросоюзу на зустрічі 10 травня не ухвалюватимуть жодних рішень щодо нового санаційного пакета щодо РФ. «Боррель каже, що всі погоджуються не посилювати напруженість у відносинах з Росією і що нині не стоїть питання про вислання нових дипломатів», – зазначив журналіст (URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/abroad/v-es-pogodilisya-ne-zagostryuvati-vidnosini-z-rosieyu-borrel.htm>. 2021. 10.05).

Відповідно до офіційного порядку денного, глави МЗС країн ЄС зустрілися в Брюсселі, щоб обговорити трансатлантичні відносини та Західні Балкани. У переліку питань також були «відносини з Росією». Зокрема, у ситуації довкола видворення дипломатів, після розслідування про причетність російських спецслужб до вибухів на складах боєприпасів у чеському Врбетіце. «Ми підтвердили нашу сильну підтримку Чехії та Болгарії, але всі країни згодні з тим, що не потрібно продовжувати ескалацію напруженості з Росією. У лідерів ЄС буде можливість обговорити відносини

з нею на саміті в Брюсселі. Давайте дочекаємося, що скажуть лідери 25 травня», – заявив Ж. Боррель.

У таких умовах імовірність отримання Україною ПДЧ на найближчому саміті НАТО малоймовірна. Навіть якщо країни Бухарестської дев'ятки запропонують це зробити, зокрема Польща, Литва, Латвія, Естонія.

Глава МЗС України Д. Кулеба не очікує, що на саміті НАТО наступного місяця буде ухвалено рішення щодо надання Україні Плану дій щодо членства (ПДЧ). «У цьому році Президент Зеленський і МЗС поставили питання про необхідність надання Україні ПДЧ. Я не думаю, що на саміті в червні це рішення буде ухвалено. Але для нас дуже важливо розпочати цю дискусію та запустити процес, який приведе зрештою до надання ПДЧ для України», – зазначив міністр (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/11/7123007>. 2021. 11.05).

Говорячи про перешкоди, які стоять на заваді отриманню ПДЧ, Д. Кулеба наголосив на побоюванні деяких держав – членів Альянсу спровокувати Росію. «На жаль, усе ще декілька країн серед союзників керуються логікою не провокувати Росію і вважають, що сидіти та нічого не робити – це найкращий спосіб тримати Росію в спокої. Ми їм разом з іншими партнерами, які поділяють нашу точку зору, всіляко доводимо, що їхня логіка є хибною. Але це займає час», – наголосив Д. Кулеба.

При цьому він зазначив, що членство України в НАТО є «історично неминучим», і запевнив, що Україна працює з партнерами, аби отримати запрошення на участь у червневому саміті НАТО. «Саміт, який на червень заплановано, є мінісамітом і передбачає, що участь у ньому братимуть лише союзники. Ми працюємо з партнерами для того, щоб знайти формат долучення України та Грузії до нього. Ця робота все ще триває, тому говорити про те, що саміт відбудеться без залучення України, зарано», – підкреслив Д. Кулеба.

У свою чергу віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанишина заявила, що Україна точно стане членом НАТО. «Україна буде членом НАТО, це вже підтверджено і Генеральним секретарем, і, зокрема, американськими, французькими та німецькими колегами. Звичайно, цей процес досить тривалий. Наприклад, Північна Македонія рухалася в напрямі виконання тільки ПДЧ фактично 20 років. Тільки сьогодні ми починаємо дискурс про отриманні ПДЧ – це робота, яка триватиме кілька років, але паралельно із цим ми робимо великий внесок у колективну безпеку, беремо участь практично у всіх доступних навчаннях НАТО, підвищуємо сумісність наших військових підрозділів з натовськими, долучаємося до формування стратегії НАТО із чорноморської безпеки», – підкреслила віцепрем'єр (URL: https://censor.net/ru/news/3264759/ukraina_budet_chlenom_nato_eto_podtverjdeno_i_gensekom_alyansa_i_mejdunarodnymi_kollegami_vitsepremer. 2021. 12.05).

Для діючої адміністрації США Україна залишається ключовим напрямом зовнішньої політики. Про це під час виступу на конференції «Україна у Вашингтоні», організованій Фондацією США – Україна, зазначив

в. о. першого заступника помічника міністра енергетики та природних ресурсів США К. Донелі. При цьому він наголосив, що Україні треба робити більше для боротьби з корупцією та чіткіше комунікувати із західними партнерами.

Значна частина експертів переконана, що візити до України, запрошення Президента України на святкування в Польщу свідчать про те, що наша держава є актуальною і важливою для великої кількості країн у регіоні. Разом з тим експерти наголошують, що домашнє завдання В. Зеленському поставлено і воно має виконуватися, адже Україна лишається важливим форпостом як для держав Бухарестської дев'ятки, так і для НАТО в цілому.

А. Струнгар, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Популярність президентів України в гуглі за п'ять років

За основу було взято проміжок часу з травня 2016 по травень 2021 р., на базі системи аналізу Ahrefs. Під значенням «популярність у роботі» ми маємо на увазі, наскільки часто публікують матеріали у всьому світі з прізвищами президентів у називному відмінку.

Л. Кравчук переміг на виборах у 1991 р. з результатом 61,6 % голосів і став першим Президентом України.

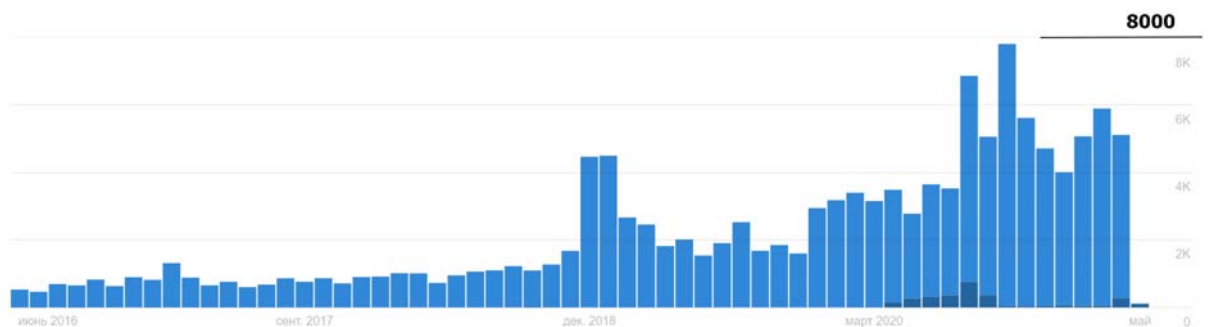

Рис. 1. Кількість URL сторінок у гуглі про Л. Кравчука за період 2016–2021 рр.

Активно почали публікувати та згадувати Президента Л. Кравчука з травня 2020 р., динаміка публікацій про нього тримає планку вище 5 тис. сторінок у гуглі за місяць (рис. 1).

Л. Кучма в 1994 р. виграв президентські вибори у свого попередника з результатом 52,15 %. Попри падіння рівня довіри українців, Л. Кучма виграв свої другі вибори президента у 1999 р. із 36,49 % у першому турі і 56,25 % голосів виборців у другому. На сьогодні кількість робіт, де згадують Л. Кучму, стрімко падає й тримається на позначці 900 публікацій на місяць (рис. 2).

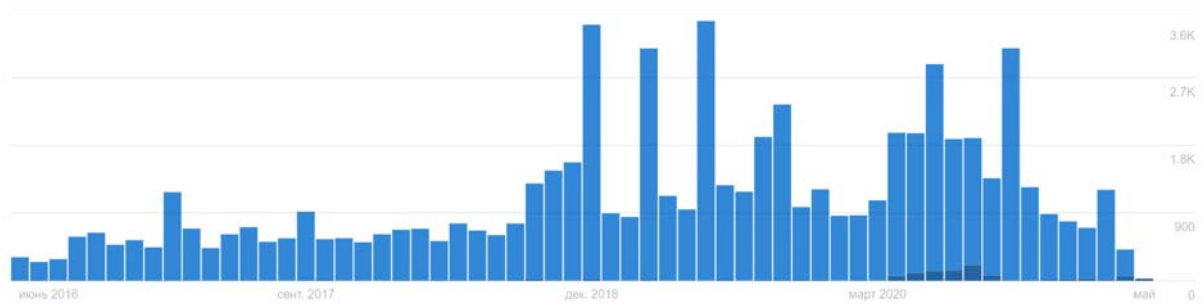

Рис. 2. Кількість URL сторінок у гуглі про Л. Кучму за період 2016–2021 рр.

В. Ющенко у 2004 р. посів пост Президент України, отримавши в повторному другому турі виборів 51,99 % голосів.

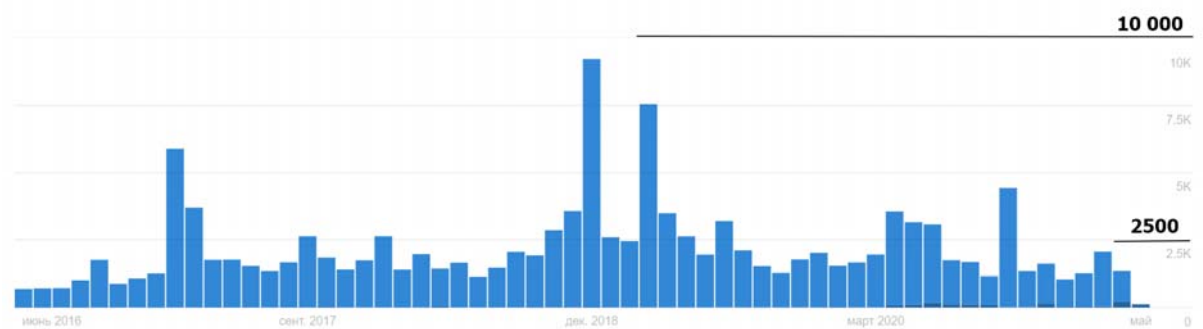

Рис. 3. Кількість URL сторінок у гуглі про В. Ющенка за період 2016–2021 рр.

Спостерігаємо середню динаміку близько 2 тис. 500 публікацій на місяць (рис. 3), серед яких очолюють перші місця за прочитанням автори таких видань: Deutsche Welle, «Редакция УзнайВсё.ру», «РИА Новости Крым», Interfax.ru, «Украина.ру», EADaily, LB.ua та ін.; зокрема, автори І. Яковенко, І. Полубояринова, А. Сидорчик та ін. (рис. 4). Навіть незважаючи на те що автори LB.ua опублікували понад 476 с. про В. Ющенка, їхні матеріали майже ніхто не читає, що знову порушує гостро проблематику сео-просування та видимості контенту в гуглі. Не читають через позиції та оптимізацію вебресурсів, невірний лінкбїлдинг тощо, що призводить до низької видимості сайту в просторі гугла.

Автор	@	Підписників	Всього сторінок	Кількість читачів із Google
Deutsche Welle			425	5,423
Редакция Узнай...			17	4,245
Игорь Яковенко			5	2,840
РИА Новости Кр...			20	1,040
Interfax.ru			239	1,017
Ирина Полубоя...	MBKhMedia	194,607	1	900
Андрей Сидорчик	aifonline	147,493	75	290
Анна Юранец	gazetaru		7	281
Елена Мурзина			14	237
'Украина.ру'			342	234
Гайдар Мария	echomskru		1	226
Наталья			1	224
Ростислав Ище...			196	218
Матвей Ганапол...	echomskru		20	209
Цей контент ств...			90	201
EADaily			106	175
Константин Рылёв	Mind-UA	13,056	1	153
Киселев Евгений	echomskru		8	150
Виталий Диденко			32	124
LB.ua			476	104

Рис. 4. Список топових авторів за кількістю публікацій про В. Ющенка та кількості їхніх читачів

Головні події дня в Німеччині, Росії, Європі, Білорусі, Україні, Центральній Азії; новини, аналітика від Deutsche Welle є лідером за якістю контенту в пошуковій системі гугл. За оцінками систем аналізу, якість контенту і внутрішніх гіперпосилань перевищує показник 87 із 100, що дає змогу стверджувати про трастовий ресурс на найвищому рівні.

В. Янукович переміг на президентських виборах у 2010 р. з результатом 48,95 % голосів виборців. У 2011 р. довіру до глави держави зберегли 30 % українців (рис. 5).

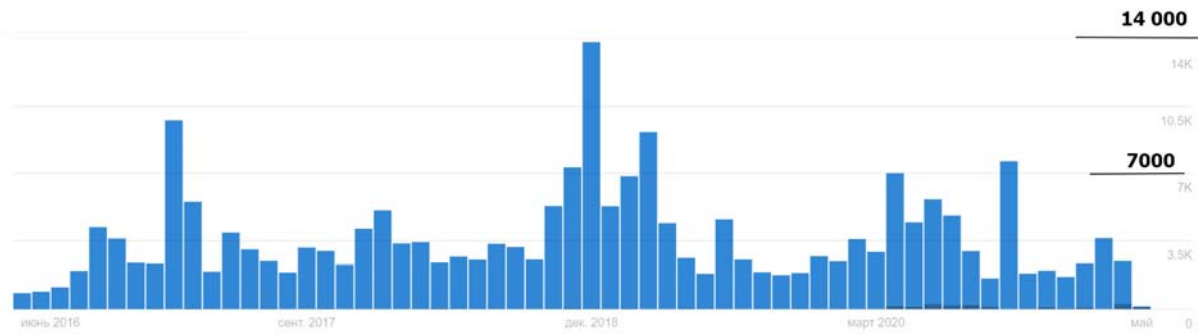

Рис. 5. Кількість URL сторінок у гуглі про В. Януковича за період 2016–2021 рр.

П. Порошенко у 2014 р. виграв вибори Президента України в один тур, отримавши 54,7 % голосів виборців. За останні п'ять років майже 1 млн сторінок у гуглі (рис. 6). Популярність П. Порошенка в пошукових системах на високому рівні й поки що серед інших колишніх президентів є найвищою (рис. 7).

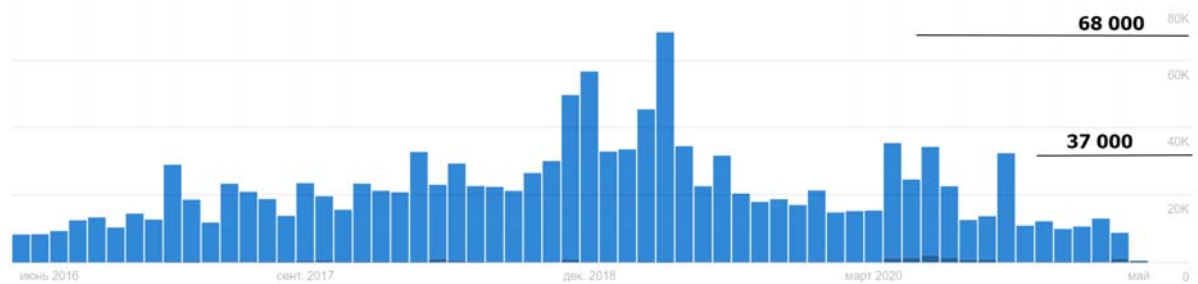

Рис. 6. Кількість URL сторінок у гуглі про П. Порошенка за період 2016–2021 рр.

Автор	@	Підписників	Всього сторінок	Публікації останні 30 днів	Кількість вебсайтів	Кількість читачів
Deutsche Welle			5,381	6	6	113,283
Високий Замок	wz_online	842	462	18	1	8,495
Комментарии Ук...			1,827	23	1	8,440
EADaily			3,175	10	1	7,695
Interfax.ru			3,722	2	2	6,999
'Украина.ру'			10,013	27	1	6,333
LB.ua			7,178	25	1	6,272
Владимир Скри...	ITCUA	12,168	67	0	1	4,628
РБК	ru_rbc	368,335	2,238	3	4	4,454
Forbes Україна			1	0	1	4,186
Лидия Мисник	gazetaru		143	0	1	3,550
Редакция Узнай...			10	0	1	3,024
Игорь Яковенко			148	0	6	2,842
Отдел «Политик...	gazetaru		223	0	1	2,780
Иван Апулеев	gazetaru		232	0	1	2,511
Станислав Иван...			2	0	1	2,381
Интерфакс			550	1	3	1,616

Рис. 7. Список топових авторів за кількістю публікацій про П. Порошенка та кількості їхніх читачів

В. Зеленський став Президентом України в 2019 р. У другому турі виборів він отримав 73,22 % голосів виборців. У лютому 2020 р. згідно з показниками сайту «radiosvoboda», йому як главі держави довіряють 51,5 % українців, а не довіряють – 41 %. Розглянемо більш детально статистичні дані про Президента України В. Зеленського за останні п'ять років згідно із системами аналітики та моніторингу гугл (Ahrefs) (рис. 8, 9).

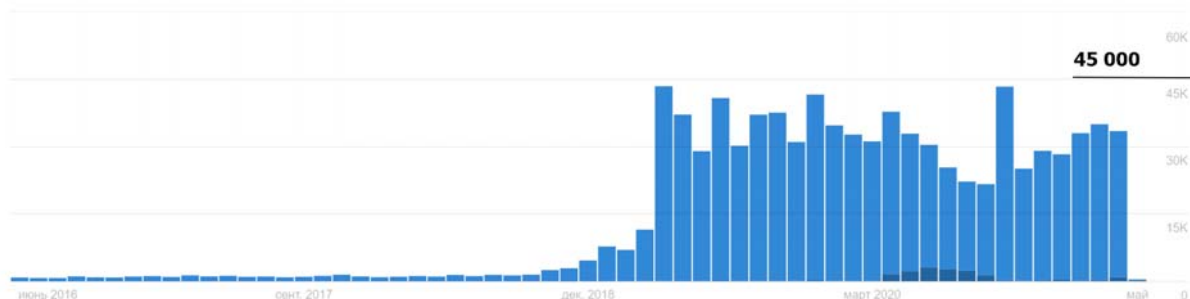

Рис. 8. Кількість URL сторінок у гуглі про В. Зеленського за період 2016–2021 рр. російською мовою

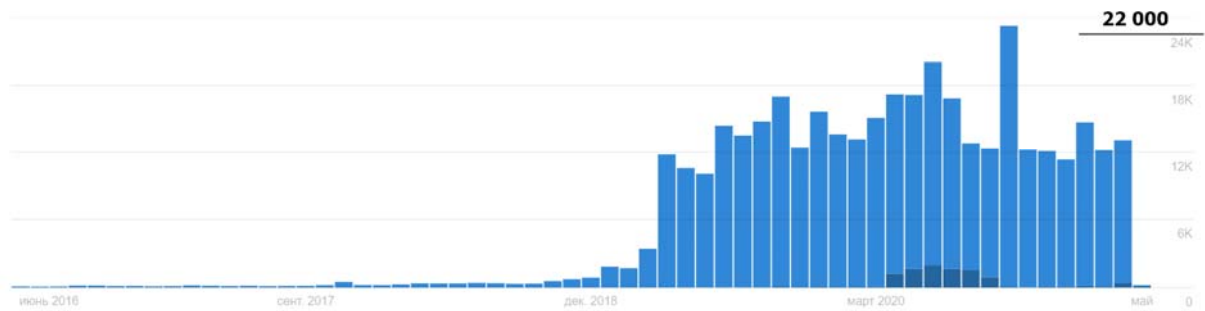

Рис. 9. Кількість URL сторінок у гуглі про В. Зеленського за період 2016–2021 рр. українською мовою

Гарний приклад того, як активно працювали рекламні кампанії та медіа щодо поширення інформації про В. Зеленського за рік до виборів, пікові значення, що тримаються у такому ж ритмі й на сьогодні. Для перемоги на виборах Президента України необхідно було опублікувати матеріалів у різних ресурсах у кількості майже 500 тис. од., іншими словами URL адрес, де поширювалася інформація про В. Зеленського. На сьогодні ми маємо стабільну динаміку того, що медіаматеріали про шостого Президента України поширюються в гуглі на високому рівні (рис. 10, 11). Можна запевнити, що будь-яка інформація, яку прагне донести В. Зеленський до народу України, буде побачена та прочитана.

Автор	@	Підписники	Всього сторінок	Опубліковано за останні 30 днів	Веб-сайти	Кількість читачів ▾
LB.ua			5,307	87	1	11,401
Deutsche Welle			1,637	7	3	10,487
Олег Леусенко			1	0	1	625
Тетяна Войтюк			173	12	1	605
Соня Кошкина , ...			14	0	1	338
Анна Погребна			125	24	1	310
Олександр Мам...	na_chasi	3,921	5	0	1	167
Пилипенко Люд...			1	0	1	135
Ярослав Зубченко	creator		59	1	1	126
Ярослав Прищеп			201	19	1	124
Високий Замок			876	45	1	117
Виктор Таран			5	0	1	108
1plus1.ua			2	0	1	107
Лілія Апостолова	creator		11	0	1	101
Наталія Данькова	creator		29	1	1	94
Олександра Ко...			137	20	1	90
Соня Кошкина ...			12	2	1	89
Марина Довженко	creator		36	3	1	88
Марія Франкова			8	0	1	78
Владимир Скри...	ITCUA	12,168	12	2	1	72
Телебачення То...			1	0	1	69

Рис. 10. Список топових авторів за кількістю публікацій про В. Зеленського та кількості їхніх читачів українською мовою

Зі списку можемо робити висновок, що сайт «LB» перебуває на першому місці, але якщо порівняти з Deutsche Welle, то публікацій менше в 3 рази, а кількість зацікавлених, що переходять до них та читають інформацію про В. Зеленського, становить 10 тис. 487, коли в LB ми маємо показник 11 тис. 401 при 5 тис. 307 сторінках. Цікавий факт, що кількість користувачів автора Телебачення Торонто, майже як і в канала «1plus1» із гугл-пошуку, а політолог О. Леусенко зміг видати публікацію, що отримала аж 625 переходів з органічного пошуку гугл, що говорить про актуальну публікацію чи тему, яка змогла зацікавити користувачів, і перехід до нього на сторінку за сформованими ключовими словами.

Автор	@	Підписники	Всього сторінок	Опубліковано за останні 30 днів	Веб-сайти	Кількість читачів ▼
Deutsche Welle			1,142	21	3	133,285
Interfax.ru			1,065	57	2	10,350
Редакция Узнай...			20	0	1	9,969
РБК	ru_rbc	368,896	1,089	44	4	8,732
EADaily			2,215	98	1	8,504
Комментарии Ук...			2,128	131	1	5,930
Владимир Скри...	ITCUA	12,168	32	0	1	4,810
'Украина.ru'			7,218	162	1	3,835
Лидия Мисник	gazetaru		67	0	1	3,138
Ангелина Мильч...	gazetaru		228	0	1	3,119
Иван Апулеев	gazetaru		227	0	1	2,990
Игорь Яковенко			57	0	3	2,863
Станислав Иван...			1	0	1	2,187
Юрий Смирнов			136	1	2	2,036
Латынина Юлия	echomskru		1	1	1	1,782
Фото: pixabay.com			170	28	1	1,479
Максим Беркаль			290	2	1	1,161
Соня Кошкина , ...			42	1	1	1,047
Отдел «Политик...	gazetaru		109	0	1	1,046

Рис. 11. Список топових авторів за кількістю публікацій про В. Зеленського та кількості їхніх читачів російською мовою

Розглянемо рис. 11, з якого видно, що перші позиції займають такі ресурси, як «Deutsche Welle», Interfaxru, «РБК», інформаційне агентство EADaily, «Комментарии Украины» та ін.

Якщо говорити про найбільш відвідувані сайти, що публікують матеріали про Президента України, за запитами саме про В. Зеленського в пошуковій системі гугл, то ми будемо мати іншу ситуацію (рис. 12).

Веб-сайт	Всього сторінок	Опубліковані за останні 30 днів	Авторів	Кількість читачів ▼
liga.net ▼	8,550	150	186	1,186,627
ru.wikipedia.org ▼	159	0	0	700,031
pravda.com.ua ▼	1,303	123	0	321,896
lenta.ru ▼	4,288	0	0	179,254
ria.ru ▼	5,593	109	5	174,579
epravda.com.ua ▼	1,171	55	0	157,590
gordonua.com ▼	10,461	348	0	135,818
bbc.com ▼	449	2	0	134,557
dw.com ▼	996	21	1	133,285
vgorode.ua ▼	456	27	0	101,400
gazeta.ru ▼	5,570	181	101	94,626
rbc.ua ▼	8,078	181	0	57,959
radiovesti.ru ▼	56	4	0	57,602
0564.ua ▼	166	2	0	51,419
podrobnosti.ua ▼	250	17	17	47,587
rbc.ru ▼	2,583	106	2	47,544
charter97.org ▼	399	55	0	47,419
president.gov.ua ▼	1,784	55	0	46,412
iz.ru ▼	4,549	0	9	41,351
antimaydan.info ▼	21	1	0	36,615
mp4films.ru ▼	40	0	0	34,247
112.ua ▼	6,513	0	0	32,824

Рис. 12. Список топових сайтів за кількістю вебсторінок про В. Зеленського та кількості їхніх читачів

Перше місце займає сайт «liga.net», що активно публікує матеріали щомісяця, хоча на першому місці за публікаціями є gordonua.com, але через нестачу позицій у пошуковій системі, втрату ключових запитів, втрату трафіку ефективність публікацій має низький рівень. Вплив мають і показники якості та актуальності контенту, але на рис. 13 ми бачимо низхідний тренд (ми б рекомендували зайнятися оптимізацією вебресурсу й розібратися із зовнішнім просуванням сайту «gordonua.com»).

Органічний трафік gordonua.com 824,821 /month

Кількість ключових слів в ТОП 100 285,119

Експорт ▼

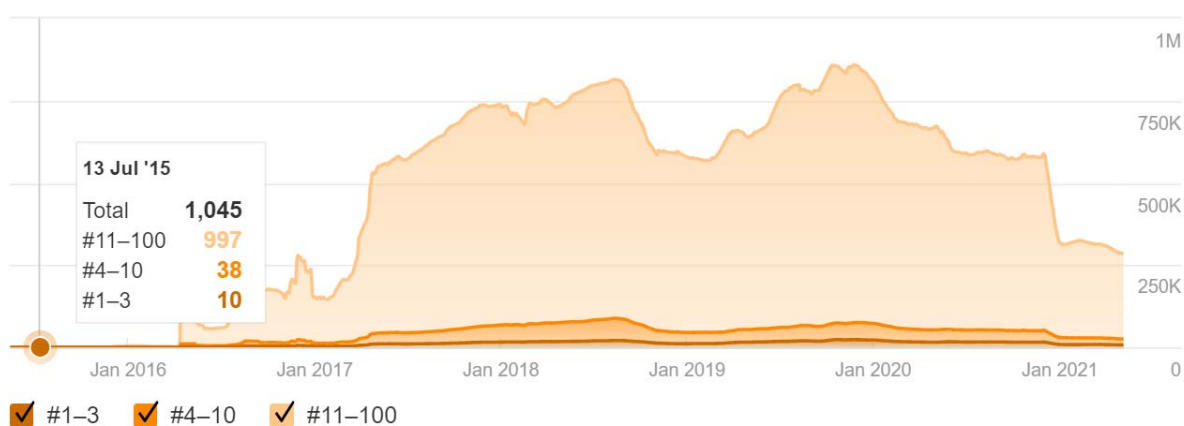

Рис. 13. Динаміка розвитку сайту «gordonua.com» за ключовими словами й органічним трафіком

За останні п'ять років з розвитком диджиталізації ми маємо такі результати популярності президентів України в гуглі за кількістю публікацій: перше місце посідає В. Зеленський; друге – П. Порошенко; далі – В. Янукович, Л. Кравчук, В. Ющенко, Л. Кучма. Це пов'язано з розвитком інтернет-технологій, які допомагають інформації поширюватися, через інтернет-представництва, без обмежень, використовуючи гугл-пошук. Також на вплив друку інтернет-сторінок з різними новинами впливає діяльність та рішення президентів України, що створює інтернет-бум на ту чи іншу новину. Найбільш підготовленим до виборів, наприклад, був В. Зеленський, згідно з показниками у графіках. Видавництва за рік до його президентства почали активно сипати в інтернет-простір публікації про його діяльність та особистість у цілому.

Для збереження рейтингів президентів їм необхідно впливати та описувати свою діяльність в інтернет-просторі, адже зі списку видно, що Л. Кравчук, буди першим Президентом України, зміг у рейтингу посісти третє місце. Про нього публікують матеріали й сьогодні, а динаміка росту нових матеріалів тільки зростає, його діяльність набирає оберти, інтернет-видавництва публікують дедалі більше нових вебсторінок у гуглі. Канали

новин провокують людей більше бути зацікавленими в тій чи іншій інформації, а вебсайти публікують новини та закріплюють їх в історії пошуку гугла.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СіАЗ НБУВ

Зовнішня торгівля України за умов пандемії COVID-19

Українська економіка глибоко інтегрована до міжнародного поділу праці. Тому зовнішня торгівля відіграє надзвичайно велику роль у її розвитку. А пандемія COVID-19 внесла доволі суттєві корективи у функціонування вітчизняної зовнішньої торгівлі. При цьому наголосимо, що у світовій економіці від пандемії COVID-19 найбільше постраждали галузі сфери послуг – туризм, ресторанний бізнес, а також заклади культури, мистецтва, спорту тощо. Адже послуги, за визначенням фахівців Національного банку України (НБУ), відображають результат виробничої діяльності, що веде до змін умов інституційних одиниць, що їх споживають, чи сприяє обміну продукцією або фінансовими активами, але не створюють матеріальних товарів. Щодо попиту на товари, то під впливом пандемії він змінився неоднаково по різних групах товарів. На величину попиту на деякі базові товари пандемія COVID-19 майже не вплинула. Загалом під впливом пандемії COVID-19 попит на товари на міжнародних ринках змінився значно менше, ніж на послуги. Утім, оскільки пандемія COVID-19 у світі продовжується і цього річ, то цілком природно постає питання щодо розвитку української зовнішньої торгівлі в найближчій перспективі. Для відповіді на це питання, насамперед, треба звернутись до аналізу даних Державної служби статистики (Держстату) України та НБУ.

При цьому не зайвим буде згадати деякі прогнози щодо української зовнішньої торгівлі, які були складені на початку пандемії COVID-19. Зокрема, в новій редакції Державного бюджету на 2020 р., яку в квітні минулого року ухвалила Верховна Рада, згідно з пропозицією Кабінету Міністрів очікувалося скорочення експорту товарів і послуг з України на 5,5 % (до 59,9 млрд дол. США), а скорочення їх імпорту в Україну – на 10 % (до 68,2 млрд дол.).

Згодом після ухвалення Верховною Радою нової редакції державного бюджету, ЗМІ оприлюднили дані консенсус-прогнозу, складеного Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. За інформацією ЗМІ, цей документ підготовлений на базі матеріалів, наданих експертами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Національного банку України, інститутів Національної академії наук України, Держзовнішінформу, Міжнародного центру перспективних досліджень, Dragon Capital, ICU, VoxUkraine, Укрсиббанку та

інших організацій. Цей консенсус-прогноз передбачав на 2020 р. скорочення обсягів імпорту на 12,2 %, а обсягів українського експорту – на 7,9 % (URL: https://ukr.lb.ua/economics/2020/04/17/455574_minekonomiki_oprilyudnilo.html).

Як бачимо, консенсус-прогноз був дещо песимістичніший за урядову оцінку. При цьому приблизно в цей же період, згідно із позачерговим опитуванням керівників ряду великих та середніх підприємств, що відносяться до сільського господарства, добувної та переробної промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, проведеного Національним банком України (НБУ), погіршилися очікування експортерів, натомість поліпшилися очікування імпортерів (вірогідно на тлі повідомлень про відновлення торгівлі з Китаєм). Слід враховувати, що згадані прогнози формувалися за умов високого ступеня невизначеності щодо перспектив подальшої динаміки пандемії COVID-19. Загалом більшість економічних прогнозів, які були оприлюднені у ЗМІ в той період, обмежувалися показником валового внутрішнього продукту (ВВП) України.

Утім, нині дані Держстату України та НБУ дають змогу не лише оцінити ступінь точності наведених прогнозів, а головне – проаналізувати чинники, що вплинули на розвиток української зовнішньої торгівлі за умов пандемії COVID-19. Так, згідно з інформацією Державної служби статистики України, у 2020 р. експорт товарів та послуг з України становив 59 042,0 млн дол. США, або 92,2 % порівняно із 2019 р., імпорт товарів та послуг в Україну – 59 297,5 млн дол., або 87,5 %. Негативне сальдо у 2020 р. склало 255,5 млн дол. (у 2019 р. також негативне – 3 689,1 млн дол.). (Довідково: для уникнення подвійного обліку загальні обсяги товарів та послуг розраховані за формулою: усього (товари і послуги) = товари + послуги – вартість послуг для переробки товарів з метою реалізації за кордоном). Тобто, експорт українських товарів і послуг у 2020 р., за даними Держстату України, скоротився на 7,8 %, а імпорт товарів і послуг в Україну – на 12,5 %.

Загалом же реальність виявилась помітно ближчою до консенсус-прогнозу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, ніж до прогнозу Кабінету Міністрів, на основі якого коригувався Державний бюджет України на 2020 р.

При цьому, за даними Держстату України, у 2020 р. експорт товарів з України становив 49 212,9 млн. дол. США, або 98,3 % проти 2019 р., імпорт – 54 091,3 млн дол., або 89,0 %. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 48 78,4 млн дол. (у 2019 р. сальдо було також негативне – 10 745,6 млн дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,91 (у 2019 р. – 0,82). Зовнішньоторговельні операції проводились Україною із партнерами з 234 країн світу. Водночас у 2020 р. експорт послуг з України становив лише 71,5 % проти 2019 р., а імпорт, відповідно – 75,0 %. При цьому позитивне сальдо України в торгівлі послугами становило 5 957,9 млн дол. (у 2019 р. також позитивне – 8 686,7 млн дол.).

Статистичні дані Національного банку України щодо української зовнішньої торгівлі дещо відрізняються від аналогічних даних Держстату України, що зумовлено певними відмінностями в методиках її обчислення.

Ідеться, наприклад, про умови поставки товарів (CIF чи FOB), обчислення сукупних витрат населення на подорожі за кордон тощо. Утім, статистичні дані НБУ відображають той же тренд розвитку української зовнішньої торгівлі, що й дані Держстату України.

Водночас варто наголосити, що не всі минулорічні зміни в обсягах і структурі вітчизняної зовнішньої торгівлі зумовлені впливом пандемії COVID-19. Наприклад, скорочення у 2020 р., порівняно з 2019 р., експортних доходів України від надання послуг трубопровідного транспорту у 2,5 раза (в абсолютному значенні – зменшення на 3,5 млрд дол. США) зумовлено, насамперед, закінченням терміну дії договору між НАК «Нафтогаз України» та РАО «Газпром» від 2009 р., виплатою «Газпромом» штрафу українській стороні відповідно до рішення Стокгольмського арбітражу та укладанням нового російсько-українського договору на транзит російського газу до європейських країн, і майже не пов'язано з впливом пандемії COVID-19. Зокрема, 27 грудня 2019 р. пресслужба «Нафтогазу» повідомила, що «НАК “Нафтогаз України” підтверджує отримання від ПАТ “Газпром” 2,918 млрд доларів компенсації в рамках виконання рішення Стокгольмського арбітражу 2018 року» (URL: https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/gazprom-zaplattiv-naftogazu-3-mlrd-dolariv-za-rishennyam-stokgolmskogo-arbitrazhu-334261_.html).

Наведене вище формулювання «майже не пов'язано» означає вірогідність дуже малого впливу пандемії COVID-19 на скорочення послуг українського трубопровідного транспорту із транзиту російських газу і нафти до Європи через падіння попиту на них. Останнє було пов'язане з катастрофічним скороченням послуг міжнародного туризму та пасажирських авіап перевезень. Утім, якщо обсяги експорту послуг Україною у 2020 р. скоригувати на величину згаданої вище виплати «Газпромом» штрафу українській стороні відповідно до рішення Стокгольмського арбітражу та укладання нового російсько-українського договору на транзит російського газу, то їх величина порівняно з 2019 р. зменшиться приблизно на 5 %. Цей показник наближено, але, по суті, відображає вплив пандемії COVID-19 на обсяги експорту послуг трубопровідного транспорту Україною у 2020 р. Тоді як без зазначеної вище корекції на зміну відносин між НАК «Нафтогаз України» та РАО «Газпром» скорочення обсягів експорту послуг Україною у 2020 р. становило 27,5 %.

Загалом же зниження міжнародної ділової активності під впливом пандемії COVID-19 призвело до скорочення обсягів як експорту, так й імпорту послуг Україною. Найбільших відносних втрат зазнали ті сфери послуг української економіки, які були напряму залучені до потужних мереж з надання міжнародних послуг. Насамперед ідеться про міжнародний туризм і пов'язані з ним сфери діяльності, як-то пасажирські авіап перевезення, страхування та фінансові послуги.

Зокрема, за даними Держстату України, обсяг експорту послуг, пов'язаних з подорожами (тобто із в'їздом іноземних туристів в Україну) скоротився на 22,3 %, а обсяг імпорту послуг, пов'язаних з подорожами (тобто з виїздом українських туристів за кордон) – скоротився на 46,3 %. І

хоча у 2020 р. сальдо вітчизняної зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з подорожами і надалі залишалось негативним (437,2 млн дол. США), але його абсолютна величина, порівняно з 2019 р., зменшилась у 2,2 раза. Сталося це, насамперед, за рахунок майже подвійного скорочення витрат на подорожі українців за кордон, що обліковуються Держстатом України.

Так само скоротились і послуги з фінансового обслуговування виїзду вітчизняних туристів за кордон, що надавалися фінансовими компаніями-резидентами України. Як наслідок, у 2020 р. порівняно з 2019 р., український експорт послуг зі страхування зменшився на 23,4 %, а експорт послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю зменшився на 22,5 %.

Суттєво скоротились і обсяги експортно-імпортних операцій тих видів транспорту, де значна частина послуг припадає на перевезення пасажирів, включно з туристами. Зокрема, у 2020 р. обсяги експорту авіатранспортних послуг зменшилися проти 2019 р. на 43,9 %, а обсяги імпорту – на 58,6 %. По залізничному транспорту у 2020 р. обсяги експорту послуг зменшилися порівняно з 2019 р. на 24,3 %, а обсяги імпорту – на 30,2 %, тоді як по автомобільному транспорту на 4,0 % скоротилися лише обсяги експорту його послуг.

Утім, повним виключенням із загальної тенденції став морський транспорт України. Обсяги експорту його послуг у 2020 р. зросли на 0,9 %, а обсяги імпорту послуг – на 6,1 %. І це цілком закономірно, оскільки морський транспорт України спеціалізується на перевезенні вантажів, а не пасажирів. А саме морські туристичні круїзи в усьому світі зазнали найбільших втрат від пандемії COVID-19.

Одночасно наголосимо, що облік Держстатом України фінансових потоків, пов'язаних з обслуговуванням виїзду українців за кордон і в'їзду іноземців в Україну є неповним з методичних і технічних причин. Повніше ці процеси обліковуються Національним банком України у межах роботи зі складання платіжного балансу України. Останній являє собою «статистичний звіт, у якому зазначено сумарні дані про економічні операції резидентів з нерезидентами України за певний період ... Платіжний баланс базується на принципах бухгалтерського обліку: кожна економічна операція має подвійний запис – за кредитом однієї статті та дебетом іншої».

Тому, згідно з положеннями «Методологічного коментаря до статистики зовнішнього сектору України», в статті платіжного балансу України «Подорожі» – відображається вартість товарів і послуг, придбаних резидентами за кордоном або нерезидентами у вітчизняній економіці під час ділових і особистих поїздок (у тому числі в поїздках, пов'язаних з оздоровленням або навчанням), якщо тривалість їхнього перебування в країні не перевищує одного року. Критерій одного року не поширюється на студентів та пацієнтів медичних закладів, які залишаються резидентами країни їх походження. У статтю «Подорожі» не включаються товари, що були придбані для перепродажу, а також споживчі товари тривалого

користування (легкові автомобілі, електротовари), вартість яких перевищує митні пороги».

Тобто, облік витрат, пов'язаних з подорожами громадян України за кордон та іноземців в Україну, які проводить Національний банк України, значно точніше відображає економічні аспекти функціонування туристичної галузі, ніж аналогічний облік витрат, що здійснюється Державною службою статистики України на основі звітності відповідних суб'єктів економіки. В останньому випадку враховуються, по суті, лише витрати туристичних компаній на надання відповідних послуг, та й вони, найвірогідніше, не повністю.

Тоді, за даними НБУ, в 2020 р. експорт послуг Україною за статтею «Подорожі» становив 374 млн дол. США, імпорт – 4638 млн дол. а негативне сальдо зовнішньої торгівлі за цим видом діяльності – 4264 млн дол. При цьому експорт послуг Україною за статтею «Подорожі» скоротився у 4,3 раза, а імпорт послуг за цією ж статтею – у 1,8 раза порівняно з 2019 р. У результаті негативне сальдо зовнішньої торгівлі України за цим видом діяльності, хоча й залишалось від'ємним, але за абсолютною величиною скоротилось в 1,6 раза (тобто, на 2,6 млрд дол. США).

Таким чином, скорочення міжнародних туристичних потоків під впливом пандемії COVID-19 призвело до зменшення попиту на вільноконвертовану валюту (ВКВ) для закордонних подорожей українців. Водночас абсолютна величина скорочення надходжень ВКВ в Україну від приїзду іноземних туристів (експорт послуг) у 2020 р. була в 3,1 раза меншою, ніж скорочення витрат українців на закордонні мандрівки у цей же період (імпорт послуг) порівняно з 2019 р. Все це сприяло поліпшенню сальдо української зовнішньої торгівлі та полегшило досягнення валютної збалансованості платіжного балансу України у 2020 р.

Пандемія COVID-19 у 2020 р. негативно вплинула й на динаміку ряду інших послуг у сфері української зовнішньої торгівлі. Наприклад, український експорт послуг з будівництва у 2020 р. складав лише 55,2 % від їх обсягу у 2019р., хоча обсяги імпорту послуг з будівництва у 2020 р. Залишились, по суті, на рівні 2019 р. Так само на деякі інші види послуг, залучені до зовнішньої економічної діяльності України, як скажімо послуги для переробки товарів для їх подальшої реалізації, вплив пандемії COVID-19 мав, в основному, негативний характер через скорочення попиту на товари легкої промисловості у європейських країнах. Зокрема, експорт послуг з переробки товарів з метою реалізації їх за кордоном (ідеться переважно про виготовлення з давальницької сировини швейних виробів для іноземних замовників) у 2020 р. скоротився на 18,1 % проти 2019 р.

З іншого боку, широке запровадження під впливом пандемії COVID-19 дистанційних методів роботи і навчання, насамперед у розвинених країнах, сприяло помітному зростанню попиту на комп'ютерні та інформаційні послуги. А значна частина вітчизняних підприємців зі сфери програмного забезпечення, як добре відомо, працює за іноземними замовленнями. Тож у 2020 р. обсяги українського експорту комп'ютерних послуг зросли порівняно

з 2019 р. на 9,0 %, а обсяги експорту інформаційних послуг – на 40,3 %. Також зросли у 2020 р. й обсяги імпорту в Україну комп'ютерних та інформаційних послуг, відповідно на 8,0 % і 7,4 %. Однак, як бачимо, темпи зростання імпорту зазначених послуг були нижчими, ніж темпи зростання їх експорту.

При цьому наголосимо, що обсяги українського експорту зазначених послуг значно перевищували обсяги їх імпорту в Україну. У результаті у 2020 р. позитивне сальдо зовнішньої торгівлі комп'ютерними послугами зросло на 15,2 % і становило 1,9 млрд дол., а позитивне сальдо зовнішньої торгівлі інформаційними послугами зросло в 1,7 раза і становило 446,6 млн дол. США.

Зі свого боку фахівці НБУ в підсумковому огляді формування платіжного балансу України зазначають, що у I кварталі 2021 р. профіцит української зовнішньої «торгівлі послугами зріс до 500 млн дол. США (у березні 2020 р. – 393 млн. дол. США), оскільки імпорт послуг продовжував скорочуватись (на 6,4 %), тоді як їх експорт збільшився (на 3,4 %). Основним чинником зниження імпорту послуг стало скорочення витрат осіб, які подорожують за кордон, і короткострокових мігрантів (у 1,5 раза). Водночас збільшився імпорт транспортних (на 21,1 %) та інших ділових (у 1,3 раза) послуг. Експорт послуг збільшився переважно за рахунок зростання експорту комп'ютерних послуг (на 27,9 %) та послуг із переробки матеріальних ресурсів, що належать іншим сторонам (на 15,0 %). Разом з тим тривало скорочення транспортних послуг (на 14,7 %, в основному за рахунок трубопровідного транспорту) і витрат осіб, які подорожують Україною (у 1,8 раза)». Наведені висновки фахівців НБУ свідчать, що загалом вплив пандемії COVID-19 на галузеву структуру та обсяги української зовнішньої торгівлі послугами у I кварталі 2021 р. мав такий самий характер, як й у 2020 р.

Отже, проведений вище аналіз показав, що загалом вплив пандемії COVID-19 на українську зовнішню торгівлю послугами мав різноспрямований характер. Від негативного впливу пандемії більше постраждали імпортні операції сфери послуг, ніж експортні. А в деяких випадках, як, наприклад, із динамікою зовнішньої торгівлі комп'ютерними та інформаційними послугами, як це не парадоксально, вплив пандемії COVID-19 на зовнішньоекономічну діяльність українських суб'єктів підприємництва в цих сферах та їх внесок у формування платіжного балансу України мав навіть позитивний характер.

Щодо впливу пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю товарами, то вона мала як прямий, так і опосередкований характер. Прямий вплив пандемії був зумовлений скороченням обсягів попиту на певні товари через запровадження локдаунів й інших обмежень економічної діяльності. Наприклад, через кризу міжнародного туризму різко зменшився попит на паливо для транспорту, а отже – й на нафту (Детальніше див. матеріал СІАЗ НБУВ в «Україна: події, факти, коментарі». 2020. №№10–11). А опосередкований вплив пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю товарами полягав у зміні умов споживання певних товарів й у формуванні

ситуації невизначеності щодо умов подальшого розвитку певних виробництв і галузей економіки, а отже – й плануванні підприємцями розвитку свого бізнесу та відповідної інвестиційної діяльності.

Тому сила впливу пандемії COVID-19 на українську зовнішню торгівлю товарами багато в чому залежала від товарної структури цієї торгівлі. Як зазначалося вище, у 2020 р. скоротились і обсяги української зовнішньої торгівлі товарами. Причому, судячи з даних Держстату України, пандемія COVID-19 більшою мірою вплинула на обсяги імпорту товарів в Україну (у 2020 р. вони зменшилися на 11,0 %), ніж на обсяги експорту українських товарів (у 2020 р. їх зменшення становило лише 1,7 %). Такі відмінності впливу пандемії COVID-19 на вітчизняну зовнішню торгівлю товарами пов'язані зі структурою їх імпорту та експорту, а також нижчим, порівняно з розвиненими країнами, рівнем доходів населення України.

При цьому нагадаємо про існування, вже зазначених вище, певних методичних відмінностей в обрахунку величини експортно-імпортних операцій України, що здійснюються Держстатом України на основі митних декларацій та НБУ для складання платіжного балансу України. Проте ці методичні розбіжності мають суто технічний характер і не позначаються на можливостях адекватного аналізу впливу пандемії COVID-19 на розвиток української зовнішньої торгівлі.

Зокрема, зі свого боку фахівці НБУ в підсумковому огляді формування платіжного балансу України у 2020 р. зазначають, що український «експорт товарів зменшився на 2,0 % (у 2019 р. зріс на 6,3 %) і становив 45,2 млрд дол. США. Основним чинником скорочення стало зменшення експорту чорних та кольорових металів на 12,1 %. Також скоротився експорт: продукції машинобудування – на 1,1 %; деревини та виробів з неї – на 1,2 %. Одночасно експорт збільшився за такими основними товарними групами: мінеральними продуктами (у тому числі рудами) – на 12,7 %; продукцією хімічної промисловості – на 6,3 %; продовольчими товарами – на 0,3 %; промисловими виробами – на 3,4 %. У географічному розрізі в номінальному вимірі найсуттєвіше зменшився експорт товарів до країн ЄС (на 1,9 млрд дол. США, або 11,1 %). Питома вага країн ЄС у загальному обсязі експорту скоротилася до 33,7 % (з 37,1 % у 2019 р.). Скоротився також експорт до країн Африки та Росії – на 924 млн дол. США, або 18,6 %, та на 436 млн дол. США, або 16,5 % відповідно. Питома вага країн Африки зменшилася до 8,9 % (з 10,8 % у 2019 р.), а частка Росії скоротилася до 4,9 % (з 5,7 % у 2019 р.). Водночас збільшився експорт до країн Азії (на 3,1 млрд дол. США, або 20,3 %). Питома вага країн Азії в загальному обсязі експорту збільшилася до 40,5 % (з 33,0 % у 2019 р.)».

Разом з тим у 2020 р. імпорт товарів в Україну «зменшився на 14,2 % (у 2019 р. зріс на 7,7 %) та становив 51,8 млрд дол. США. Енергетичний імпорт скоротився в 1,6 раза, тоді як обсяги неенергетичного імпорту зменшилися на 7,9 % (в основному за рахунок скорочення імпорту продукції машинобудування на 10,1 %). Також зменшився імпорт: чорних та кольорових металів – на 14,4 %; продукції хімічної промисловості – на 1,8 %;

промислових виробів – на 3,2 %. Водночас збільшився імпорт: продовольчих товарів – на 13,4 %; деревини та виробів з неї – на 7,6 %. У географічному розрізі в номінальному вимірі найбільше скоротився імпорт товарів із Росії та країн ЄС – на 2,4 млрд дол. США, або в 1,6 раза, та на 1,5 млрд дол. США, або 6,6 % відповідно. Частка Росії в загальному імпорті зменшилася з 11,3 % до 8,4 %, а питома вага країн ЄС навпаки зросла з 37,8 % до 41,1 %. Обсяги імпорту з країн Азії зменшилися на 844 млн дол. США, або 5,5 %, водночас їхня частка в загальному імпорті збільшилася з 25,2 % у 2019 р. до 27,8 % у 2020 р.».

Загалом аналіз статистичних даних показує, що завдяки своїй товарній структурі український експорт у цілому виявився слабо вразливим до негативного впливу пандемії COVID-19. Зокрема, попри пандемію людям все одно треба харчуватись. А у 2020 р. на продовольчі товари та сировину для їх виготовлення, за даними НБУ, припадало 49,1 % від сукупного експорту українських товарів. І загалом по цій групі товарів обсяги українського експорту в 2020 р. практично не змінилися – 100,3 % до рівня 2019 р. Звичайно, попит на деякі продовольчі товари у світі дещо скоротився. Наприклад, ЗМІ повідомили, що світове споживання вина у 2020 р. на 3 % менше, ніж у 2019 р. Воно досягло найнижчого зареєстрованого рівня з 2002 р. Зниження споживання вина у світі, на думку експертів, сталося через обмеження роботи барів і ресторанів, зменшення числа туристичних поїздок під час пандемії коронавірусу. Причому зазначене скорочення споживання вина загалом мізерне. Хоча в Україні у 2020 р. зростали обсяги як експорту, так й імпорту алкогольних напоїв.

Однак в українській зовнішній торгівлі скорочення обсягів експорту одних товарів продовольчої групи компенсувалось зростанням експорту інших. Так, у 2020 р. на тлі скорочення обсягів експорту зернових культур і насіння соняшнику спостерігалось зростання обсягів експорту соняшникової олії та залишків і відходів харчової промисловості. А на означені товари припадало $\frac{3}{4}$ вітчизняного експорту продовольчих товарів і сировини для їх виготовлення. Загалом на величину виручки від українського експорту продовольчих товарів та сировину для їх виготовлення, мабуть, більше впливали погодні умови та кон'юнктура світового продовольчого ринку, ніж перебіг пандемії COVID-19 у світі. Наприклад, як зазначив керівник аналітичного департаменту ІК Eavex Capital Д. Чурін, «у другому півріччі 2020 року ціни на зернові показували зростання, що збільшувало грошові надходження українських аграріїв навіть при помітному зниженні врожаю через посуху у кінці літа».

На зростання експорту деяких українських товарів пандемія COVID-19 вплинула вельми специфічним чином. За словами Д. Чуріна, Китай (економіка якого, до речі, першою подолати негативний вплив пандемії COVID-19) є головним імпортером української залізної руди з часткою близько 60 % у структурі поставок вітчизняної руди на зовнішні ринки. У грошовому вираженні постачання нашої залізної руди в Китай за 2020 р. принесли приблизно 2,5 млрд дол. (URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/mezhdu->

kitaem-es-kem-torgovala-ukraina-razgar-1611234923.html). Причому в 2020 р. Китай через обмеження поставок залізної руди з Бразилії і погіршення торгових відносин з Австралією активно шукав руду на третіх ринках. Він удвічі збільшив закупівлі руди не тільки в Україні, але й в Індії та Чилі. Також помітно зросли поставки залізної руди до Китаю з Росії, Канади та Мавританії. Тоді як імпорт з Австралії і Бразилії збільшився лише на 8 % і 3 % відповідно (URL: <https://www.minprom.ua/articles/268157.html>). Тобто, аварія на залізорудній шахті в Бразилії та загострення політичних відносин Китаю з Австралією через питання першоджерела походження нинішньої коронавірусної пандемії, сприяли частковій переорієнтації Китаю на закупівлі залізної руди в інших, крім Бразилії й Австралії, країнах, у тому числі й Україні.

Аналогічно пандемія COVID-19 «посприяла» й нарощуванню експорту до Китаю деяких сільськогосподарських продуктів. Оглядачі ділових ЗМІ наголошують, що у 2020 р. «чи не третину всієї “експортної” української кукурудзи також реалізували на китайський ринок, що принесло Україні 1,4 млрд дол.» І тут варто згадати про минулорічне загострення американсько-китайських політичних відносин знову-таки через питання першоджерела походження нинішньої коронавірусної пандемії. А США, як добре відомо, великий постачальник кукурудзи на міжнародні ринки, в тому числі в Китай.

Відомо, що загалом найбільший негативний вплив пандемія COVID-19 справила на споживчий попит на непродовольчі товари. Хіба що, за деяким винятком. Наприклад, у 2020 р. зменшились обсяги української зовнішньої торгівлі товарами легкої промисловості. Український експорт текстильних матеріалів та текстильних виробів скоротився на 8,1 %, а взуття, головних уборів та парасольок – на 12,2 %. Водночас імпорт зазначених категорій товарів в Україну зменшився відповідно на 3,7 % і 7,9 %. Хоча через припинення або значне обмеження під впливом епідемії COVID-19 концертної та театральної діяльності в Україні збільшився на 18,4 % імпорт відповідних приладів та апаратів, насамперед комп'ютерної техніки, для проведення дозвілля, а також іншої апаратури.

І, звичайно, пандемія COVID-19 стимулювала зростання української зовнішньої торгівлі медичними приладами і медикаментами. Так, у 2020 р. сукупна вартість експорту української фармацевтичної продукції порівняно з 2019 р. зросла на 7,0 %, а сукупна вартість імпорту фармацевтичної продукції в Україну збільшилась на 17,7 %.

Однак негативний вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність бізнесу по всьому світу, особливо на капітальні вкладення в основні фонди, певною мірою позначився і на динаміці українського експорту. Очевидно, насамперед з цієї причини у 2020 р., за даними Держстату України, на 12,0 % скоротився вітчизняний експорт чорних металів і на 15,7 % – експорт виробів з чорних металів. Прикметно також, що через зазначену вище причину минулого року скорочувався також імпорт в Україну чорних металів на 17,0 % і виробів з чорних металів на 25,4 %.

Водночас відносно невелике зменшення експорту продукції вітчизняного машинобудування в цілому в 2020 р. пояснюється специфікою його структури, де на вразливіші до впливу пандемії COVID-19 галузі та виробництва, як, наприклад, наземне транспортне машинобудування та приладобудування, припадає суттєво менша частка українського машинобудування. З іншого боку, експорт багатьох машин, обладнання та механізмів здійснюється в межах довготермінових контрактів і тому його обсяги у 2020 р. навіть зросли на 0,5 %.

Згадані вище зрушення в товарній структурі української зовнішньої торгівлі у 2020 р., у тому числі і під впливом пандемії COVID-19, підштовхнули й до певних змін у її географічній структурі. Зокрема, минулого року найбільш вражаючим було двократне зростання експорту українських товарів до Китаю. Проте проведений вище аналіз дає вагомі підстави вважати, що таке зростання експорту товарів є ситуативним явищем і цього року, найвірогідніше, експорт українських товарів до цієї країни дещо зменшиться. Натомість імпорт товарів з КНР в Україну скоротився на 10,4 % через загальне скорочення попиту на цілий ряд товарів на вітчизняному ринку через епідемію COVID-19 і локдауни, що її супроводжували.

Скорочення експорту українських товарів до Росії у 2020 р. на 16,5 % стало наслідком не лише пандемії COVID-19, а й антиукраїнських економічних санкцій з боку цієї держави. А зменшення обсягів імпорту товарів з Росії в Україну минулого року на 36,0 %, як й імпорту товарів з Білорусі (на 23,0 %), значною мірою було зумовлене зниженням попиту на паливо в Україні під впливом епідемії COVID-19. До Італії та Іспанії, в економіці яких помітну роль відіграє міжнародний туризм, експорт українських товарів, серед яких значне місце посідають продовольчі товари і сировина для їх виготовлення, зменшився у 2020 р. на 19,8 % і 16,7 % відповідно. І в цьому випадку можна говорити про негативний вплив пандемії COVID-19 на експорт українських товарів на конкретні географічні ринки.

Водночас ЗМІ повідомляють по роботу вітчизняних підприємців і відповідних органів державного управління з освоєння нових закордонних ринків збуту українських товарів. Як заявила голова Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужби) В. Магалецька, протягом 2020 р. це відомство активно проводило роботу з відкриття 100 нових ринків на шести континентах. «Мова йде як про традиційних зовнішньоекономічних партнерів України – ЄС, Китай, США, Індію, так і про менш освоєні українськими експортерами ринки – Мексики, Австралії, Бразилії, Анголи тощо», – зазначила вона.

Глобальний економічний спад, викликаний пандемією COVID-19, змусив органи державної влади в багатьох країнах уживати заходів із стимулювання ділової активності, причому не лише у тих секторах національних економік, які безпосередньо постраждали від пандемії COVID-19, а й у деяких інших. Ідеться, зокрема, про застосування важелів

монетарної політики органами державного управління. Мета таких заходів полягає в розв'язанні соціальних проблем у тій чи тій країні, включно зі зростаючим безробіттям, за рахунок загального стимулювання ділової активності та економічного зростання.

У цьому контексті в «Інфляційному звіті. Квітень 2021 року» фахівці НБУ так характеризують сучасний стан світової економіки як середовища, в якому відбувається розвиток української зовнішньої торгівлі. Вони зазначають, що «Глобальна економіка відновлюватиметься завдяки активізації світової торгівлі й заходам стимулювання. Про стійке відновлення глобальної економіки свідчать попередні оцінки ВВП за IV квартал 2020 року та випереджаючі індикатори початку поточного року. Суттєво активізувалася світова торгівля як товарами, так і послугами. Зокрема, пошквалилася діяльність із надання фінансових послуг, контейнерних перевезень, надання дозволів на будівництво в умовах масштабної державної підтримки. Натомість залишалися слабкими пасажирські перевезення через діючі карантинні обмеження. Випереджаючі індикатори свідчать про подальше нарощення обсягів торгівлі завдяки стабілізації ділової впевненості в промисловому секторі і зниження невизначеності щодо глобальної економічної політики. Натомість індекс споживчої впевненості, попри поліпшення, залишається суттєво нижчим за базове значення (100 п.). Погіршення епідемічної ситуації і локдауну в окремих країнах, а також усе ще високий рівень безробіття у світі, незважаючи на його поступове зниження, стримують відновлення споживчого попиту.

Незважаючи на все ще відносно слабкий споживчий попит, активізація глобальної економіки в умовах м'якої монетарної політики призвела до посилення інфляційного тиску з боку країн – основних торгових партнерів України ... Очікується, що глобальна економіка зростатиме завдяки монетарним і фіскальним стимулам, а інфляція прискорюватиметься. Пік інфляційного тиску очікується у II, III кварталах 2021 року, враховуючи низьку базу порівняння попереднього року, після чого прогнозується послаблення інфляції до нового довгострокового рівня.

Економіка США продовжувала стрімко зростати, насамперед за рахунок інвестицій приватного сектору. За окремими очікуваннями темпи зростання в поточному році можуть стати найвищими з 1984 року. Ринок праці зміцнювався: доходи збільшувалися, а безробіття знижувалося (хоча ще залишалося істотно вище докризового рівня). Вагомим фактором відновлення економіки були й залишатимуться монетарні та фіскальні стимули. Розширення останніх на 1,9 трлн дол. привело до поліпшення оцінок зростання ВВП США на 2021–2022 роки.

Економічна активність Євросони, попри суттєве пошквалювання в III кварталі 2020 року, залишалася слабкою. Згідно з оцінкою ЄЦБ, обсяг випуску в IV кварталі 2020 року був на близько 5 % нижче допандемічного рівня. Основним драйвером відновлення залишається промисловість. Натомість споживання все ще мляве через продовження/запровадження локдаунів в окремих країнах та їх вплив на доходи і зайнятість. Хоча

фіскальні заходи підтримки домогосподарств і компаній є значними, рівень безробіття в Єврозоні залишається високим. Водночас послаблення карантинних обмежень, вакцинація і державне стимулювання підтримуватимуть економічне зростання Єврозони. Економічне відновлення в країнах з ринками, що розвиваються, які є основними торговими партнерами України, було і залишатиметься відносно стійким завдяки активізації світової торгівлі та масштабним програмам державної підтримки...».

Також фахівці НБУ зазначають, що «ціни на світових товарних ринках будуть вищими, а умови торгівлі – кращими за попередні очікування. Накопичення запасів Китаєм з початку року як енергоносіїв, сталі, залізної руди, так і зернових та олійних спровокувало стрімке зростання цін на світових товарних ринках. Це на тлі відновлення глобальної економіки та відносно обмеженої пропозиції утримувало ціни на високих рівнях. Індекс зміни світових цін на товари українського експорту (ЕСРІ) на початок року досягнув максимального рівня за останні майже вісім років, значно перевищивши очікування. Завдяки активізації попиту ціни на товари, що переважають в українському експорті залишатимуться високими на прогнозованому горизонті. Проте подальше нарощування пропозиції сприятиме поступовому їх коригуванню. З огляду на відносно стабільні ціни на енергоносії умови торгівлі для України залишатимуться кращими за попередні очікування.

Очікується, що подальша реалізація інвестиційних державних проєктів підтримуватиме попит на сталь. Утім нарощення світової пропозиції поступово скоригує ціни донизу. Стримуючими факторами будуть рух Китаю в бік “вуглецево нейтральної” економіки вже в найближчі роки шляхом скорочення потужності низькотехнологічних підприємств (на металургію припадає до 15 % усіх викидів вуглецю в країні) та реалізація ЄС плану із введення СВМ (регулювання викидів). У свою чергу це підтримуватиме попит на високоякісну руду. Утім, через нарощування виробництва руди Австралією, Бразилією (введення нових потужностей компанією Vale) та активізацію Китаєм африканського залізорудного проєкту, ціни поволі знижуватимуться.

Світові ціни на зернові з початку року також залишалися на високому рівні в умовах стійкого попиту та введення експортних мит окремими країнами. Поліпшення поточних прогнозів агенціями USDA та IGC щодо очікуваних обсягів світового врожаю пшениці та кукурудзи у 2020/2021 маркетинговому році, а також стану озимих у США та Чорноморському регіоні тиснутиме в бік зниження цін. Натомість значне зростання споживання, зокрема через активізацію тваринництва, призведе до скорочення запасів, що стримуватиме ціни від глибокого зниження. Попри поживлення економічної активності ціни на нафту і природний газ у прогнозованому горизонті залишатимуться порівняно стабільними через очікуване нарощування сланцевого виробництва».

Таким чином міжнародні умови для української зовнішньої торгівлі на найближчу перспективу, коли людство поступово подолає негативний вплив пандемії COVID-19 на економіку, є доволі сприятливими. Однак відновлення світової економіки, найвірогідніше, супроводжуватиметься загостренням конкуренції та спробами її учасників зміцнити свої позиції на тих чи тих галузевих і регіональних ринках. Зокрема, про вірогідність такого перебігу подій сигналізують повідомлення ЗМІ про антидемпінгові розслідування в різних країнах.

Український експорт, завдяки своїй структурі, де переважають сировинні та напівсировинні товари з низькою часткою доданої вартості, виявився доволі стійким в умовах значного скорочення світового попиту на багато товарів і послуг, спрямованих на задоволення далеко не першочергових потреб. А скорочення імпорту товарів і послуг в Україну відбувалось також за рахунок відмови від задоволення цілого ряду не першочергових потреб. Утім, пост-пандемічне відновлення світової та української економік сприятиме, звичайно з деякими корективами, відновленню попередньої структури світового попиту на товари і послуги. Це, згідно з прогнозом НБУ, зумовить випереджаюче зростання обсягів імпорту товарів і послуг в Україну порівняно з обсягами їх експорту. Наслідком такого перебігу подій буде відновлення процесу зростання величини негативного сальдо української зовнішньої торгівлі. Тільки розв'язувати пов'язані з цим соціально-економічні проблеми доведеться в дещо інших, ніж сьогодні, умовах функціонування світової економіки (При підготовці цієї роботи була використана інформація з таких джерел: Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво (URL: <http://www.bank.gov.ua>); Державна служба статистики (URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>); Дзеркало тижня (<https://zn.ua/ukr/>). – 2019. – 27.12; 2021. – 15, 16.02; Левый берег (URL: <http://Lb.ua>). – 2021. – 20.02; 14.04; Минпром (URL: <http://minprom.ua>). – 2021. – 19.02; Новое время (URL: <http://nv.ua>). – 2020. – 25.11; 2021. – 02.03; 21, 23, 30.04; 13.05; РБК Україна (URL: <https://rbc.ua>) – 2021. – 22.01; Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua/>). – 2021. – 16.03; Цензор.НЕТ (URL: <http://censor.net.ua>). – 2021. – 23.04).

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А.Загороднього 12 травня 2021 р. у режимі відеоконференції відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Під час засідання було заслухано дві доповіді. Із доповіддю «Кристалохімія для створення новітніх інтерметалічних матеріалів» виступив проректор з наукової роботи Львівського національного університету ім. І. Франка член-кореспондент НАН України Р. Гладішевський.

В обговоренні цієї наукової доповіді взяли участь академіки З. Назарчук, В. Павліщук, А. Білоус, І. Юхновський, М. Картель та Я. Яцків.

Далі виголосив доповідь заступник генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» академік І. Карнаухов «Результати фізичного пуску та програма дослідно-промислової експлуатації ядерної підкритичної установки “Джерело нейтронів”».

Участь в обговоренні цієї доповіді взяли академіки М. Шульга, С. Комісаренко і В. Семиноженко та члени-кореспонденти А. Носовський і В. Клепиков.

Також було розглянуто ряд кадрових і поточних питань. Зокрема, з метою увічнення пам'яті академіка Б. Патона, а також для підтримки молоді Президія НАН України прийняла рішення про заснування з 1 січня 2022 р. 15 стипендій ім. академіка НАН України Б. Патона для молодих учених академії.

Стипендії призначатимуться щороку терміном на один рік із щомісячною виплатою кожної у розмірі трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Її зможуть отримати науковці, які збагатили науку вагомими (особистими) здобутками, здійснюють важливі фундаментальні або прикладні наукові дослідження, а також мають змогу виконувати в НАН України актуальну наукову (науково-технічну) роботу.

Окрім того, члени Президії НАН України заслухали інформацію про Благодійний фонд ім. Б. Патона, який було створено за ініціативою багатьох членів академії в березні цього року. Головою Фонду було обрано члена Президії НАН України академіка А. Наумовця. Він повідомив колегам про напрями діяльності Фонду та запросив всіх небайдужих до співпраці.

Також Президент НАН України академік А. Загородній поінформував, що на фасаді будівлі Президії НАН України по вул. Володимирській, 54 буде встановлено меморіальну дошку на честь багаторічного президента академії академіка Б. Патона. Урочисте її відкриття відбудеться 26 травня 2021 р. о 9.00 (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 13.05*).

Привітання президента Національної академії наук України академіка А. Загороднього з нагоди Дня науки

Наука є однією з найважливіших сфер діяльності цивілізованого суспільства. Саме вона є рушієм науково-технічного поступу, невід'ємною складовою національного багатства, потужним ресурсом розвитку економіки, медицини, освіти, всієї соціальної сфери, а науковці – елітою суспільства і найціннішим надбанням країни.

Будні дослідника – це складна, відповідальна, часом подвижницька, але дуже цікава робота, наповнена відкриттями, новими знаннями та звершеннями. Ця професія об'єднує людей, які надзвичайно віддані своїй справі і прагнуть здійснити свої творчі задуми та ідеї. Присвятивши себе

служінню науці вони йдуть тернистим шляхом пізнання, збагачують скарбницю науки новими знаннями та передають їх прийдешнім поколінням.

Саме завдяки науковцям сьогодні ми володіємо сучасними знаннями про природу і суспільство, успішно опановуємо новітні технології, синтезуємо нові матеріали, використовуємо штучний інтелект, маємо ліки від хвороб, які ще недавно вважалися невиліковними.

Чимало відкриттів, які принесли величезну користь всьому світу, зроблено українськими вченими. Нам є чим пишатися, у нас є традиції, і їх треба підтримувати. Я певен – попереду нас чекає ще багато визначних досягнень!

Усім, хто пов'язав своє життя з наукою, хто вже досяг певних висот і тим, хто робить лише перші кроки в науці, щиро бажаю великих успіхів, доброго здоров'я, невичерпних творчих сил для здійснення нових звершень в ім'я науки і на благо України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 14.05).

COVID-19 (2019-nCoV): поширення, заходи запобігання та лікування

Огляд епідемічної ситуації в Україні за 27 квітня – 12 травня 2021 року (РГ-43)

За період травневих свят динаміка зменшення кількості нових виявлених випадків, смертей та госпіталізацій прискорилася. Зниження відбувається в усіх областях України. Значною мірою це пов'язано з великою кількістю вихідних і святкових днів. Під час свят менше людей госпіталізують, менше тестують, а дані про летальні випадки вносяться зі значними затримками. Через це важко оцінити справжню епідемічну динаміку в цей період. Протягом наступного тижня можна очікувати незначне збільшення кількості нових виявлень та летальних випадків в офіційній статистиці. Це пов'язано не з погіршенням епідемічної динаміки, а зі стабілізацією систем збору й обробки інформації та поверненням до попередніх тенденцій. На 12.05.2021 р. вже спостерігається стабілізація кількості нових виявлень і збільшення нових летальних випадків в офіційній статистиці. Затримки оприлюднення нових виявлень близькі до історичних максимумів і складають у середньому один тиждень. Тому при оцінці поточної динаміки достовірнішим показником є кількість позитивних ПЛР-тестів, що стає доступною майже без затримок. Позитивність ПЛР-тестів продовжує знижуватись і склала 16,1 % протягом останнього тижня проти 19,6 % рівно тиждень тому та 25,3 % рівно два тижні тому.

Середня за останній тиждень кількість нових випадків становить 5441 на добу. На 12.05.2021 р. маємо в середньому 273 нових летальних випадків на добу. Середня кількість позитивних ПЛР-тестів становить 4435 на добу.

Відзначимо дослідження американського Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME), що у своїй публікації від 6 травня 2021 р. отримав оцінку

для кількості жертв пандемії в Україні втричі більшу за кількість зареєстрованих смертей від COVID-19. Аналіз найсвіжіших демографічних даних не дає змоги підтвердити висновки ІНМЕ про те, що станом на 6 травня 2021 р. число жертв пандемії в Україні було вищим за 138 тис.

Число ліжок, зайнятих хворими з підтвердженим COVID-19 та підозрою на нього, скоротилося майже вдвічі, порівняно з піком у квітні. Кількість хворих, яким потрібен кисень, скоротилася на 40 %, порівняно з максимумом. Відзначимо, що виписки часто відкладаються на період після свят, завдяки чому в останні два тижні графік зайнятих ліжок має пилкоподібну форму.

Повільніше звільняються апарати штучної вентиляції легень (ШВЛ) і зайняті місця у відділеннях інтенсивної терапії. Кількість зайнятих апаратів ШВЛ знизилася на 25 %, порівняно з максимумом, та на 11 % протягом останнього тижня. Зайнятих місць у відділеннях реанімації та інтенсивної терапії (ВРІТ) поменшало на 22 %, порівняно з максимальними значеннями, та на 9 % протягом останнього тижня.

На тлі державних свят число нових госпіталізацій зменшилося більш ніж удвічі, порівняно з максимальним значенням, і продовжує стрімко падати. Хоча історичні дані свідчать про суттєвий вплив свят на кількість госпіталізацій, порівняння днів із відповідними днями тижень тому вказують на продовження темпів зниження їх щоденного числа приблизно на 10–15 % за тиждень (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.05).

Учена-генетикиня О. Півень: чи варто відмовлятися від вакцинації через страх тромбозів?

На сайті тижневика «Дзеркало тижня» 11 травня 2021 р. було опубліковано статтю старшої наукової співробітниці Інституту молекулярної біології та генетики НАН України докторки біологічних наук О. Півень «Чи варто відмовлятися від вакцинації через страх тромбозів?»

«Одна з причин відмови від вакцинації проти ковіду – страх перед тромбозами, – пише науковиця на початку публікації. – Це стосується так званих ДНК-вакцин (Johnson&Johnson та AstraZeneca). На відміну від РНК-вакцин (Moderna та Pfizer), після щеплення якими таких побічних ефектів не спостерігалось. Тож цей квітень був складним для виробників вакцин Johnson&Johnson та AstraZeneca: одна за одною країни світу або призупиняли вакцинацію їхніми препаратами, або відмовлялися від подальших закупівель, а потім знову відновлювали вакцинацію цими ж препаратами і змінювали групи ризику».

Учена-генетикиня роз'яснює, що ж таке тромбози, чи справді вакцини можуть їх викликати, як відстежити свій власний стан і зрозуміти, що у вас є ускладнення після вакцинації Johnson&Johnson або AstraZeneca.

О. Півень також дає відповідь на головне питання: чи варто відмовлятися від вакцинації через страх тромбозів? «Незважаючи на описані

побічні ефекти і з огляду на досить низьку частоту таких ускладнень, переважна більшість експертів вважає, що переваги вакцинації в боротьбі з коронавірусною інфекцією значно перевищують можливі ризики. На запитання, чи варто вакцинуватися, і чим, відповідь однозначна: варто. І вакцинуватися краще тим, що наразі доступне. Очікування якихось інших або кращих препаратів не сприяє утворенню колективного імунітету, такого потрібного нам для повернення до нормального, «долокдаунного» життя. І може статися так, що іншої вакцини й не дочекаєтеся, бо коронавірус внесе свої корективи у ваші життєві плани», – зазначає науковиця у висновку до своєї публікації (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.05).

Вплив пандемії COVID-19 на інвестиції в науку, технології та інновації: глобальні тенденції та ситуація в Україні

На сайті інтернет-видання «LB.ua» 7 травня 2021 р. було опубліковано статтю наукової співробітниці Інституту економіки та прогнозування НАН України кандидатки економічних наук Г. Яценко «Вплив пандемії COVID-19 на інвестиції в науку, технології та інновації: глобальні тенденції та ситуація в Україні».

На думку вченої, очевидним є те, що пандемія змістила акценти та пріоритети більшості країн світу в бік підтримки наукових досліджень, розвитку інновацій та впровадження нових або вдосконалених технологій. У результаті цього вже сьогодні спостерігається прискорення цифровізації та роботизації бізнесу.

Чи вплинула пандемія на ставлення до науки та інноваційної діяльності в Україні? Щоб відповісти на це запитання Г. Яценко аналізує статистику в «доковідний» і «ковідний» періоди і робить висновок: «Отже, аналіз статистичних даних свідчить, що до пандемії науці та інноваціям в Україні відводилась доволі другорядна роль. Чи відбулись зміни в період пандемії? Наявна на сьогодні офіційна статистика свідчить, що у січні-грудні 2020 р. капітальні інвестиції у сферу наукових досліджень та розробок скоротились у річному вимірі на 41 %, кластерний рух в Україні залишається стихійним, єдиної організації – репрезентанта кластерів України немає, так само як немає і кластерних державних програм. Очевидно, пандемія COVID-19 не сприяла зміщенню акцентів економічної політики України в бік інновацій».

Утім, на переконання науковиці, для успішного виходу України з поточної кризи та для забезпечення сталого розвитку, уряду України, регіональним органам влади варто більше уваги приділяти фінансуванню науки, створенню сприятливого середовища для успішного розвитку стартапів та інновацій. Крім цього, як наголошує Г. Яценко, активізація інноваційної діяльності українського бізнесу сприятиме скороченню технологічного розриву між Україною та розвинутими країнами і дозволить економіці нашої країни вже в 2030-х роках увійти у висхідну фазу шостого

глобального економічного циклу (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 12.05).*

Стаття вірусологині Н. Шендеровської «Чого очікувати після вакцинації проти COVID-19»

У своїй статті наукова співробітниця Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України кандидат біологічних наук Н. Шендеровська відповіла на одне з найпоширеніших питань українців: чого чекати після щеплення від COVID-19?

Науковиця пояснила як людський організм реагує на вакцину та розповіла які реакції є нормальними й навіть очікуваними, що робити під час реакції та коли потрібно звертатися до лікаря. Вона зазначає, що якщо наш організм реагує на вакцину – значить тримає все на контролі. І це нормально. Також учена сама нещодавно отримала першу дозу щеплення від COVID-19 вакциною Covishield і поділилася власним досвідом та реакцією організму.

В Україні на сьогодні зареєстровані три вакцини від коронавірусу. Це Covishield, розроблена Oxford/AstraZeneca і виготовлена Serum Institute India, американсько-німецька Pfizer/BioNTech і китайська CoronaVac від Sinovac Biotech Ltd.

Усі вони відрізняються за механізмом дії.

Перша і друга (векторна і мРНК-вакцини відповідно) не містять самих часток коронавірусу. Тож априорі не можуть викликати захворювання.

Третя містить інактивованій, тобто «убитий» варіант збудника, її безпека клінічно підтверджена.

Вакцина лише імітує інфекцію, а імунна система реагує посправжньому. Саме тому реакція на щеплення так часто спостерігається.

Імунна система дає організму сигнал про вторгнення, а той запускає цілий каскад захисних механізмів, націлений знищити загарбника. Наприклад, підвищує приток крові до місця введення антигена, щоб більше імунних клітин могли взятись до роботи. Чи підвищує температуру тіла, тим самим намагаючись запобігти розмноженню вірусу. Саме тому незначні чи середні за проявом побічні ефекти вважаються нормальними й вказують виключно на активну роботу імунітету.

До прикладу, на місцеву реакцію на щеплення Pfizer/BioNTech скаржаться близько 65,4 % вакцинованих хоча б однією дозою, на головний біль – до 24,7 %. З Oxford/Astrazeneca ситуація схожа: біль у місці ін'єкції відчувають 54,2 % тих, хто отримали щеплення, головний біль – 52,6 %. Серед вакцинованих CoronaVac – 43,3 % і 39,6 % мали відповідні прояви (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2021. – 6.05).*

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

На сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 5 травня 2021 р. було опубліковано результати міжнародного

дослідження чисельності та поширення дельфінів у Чорному та Середземному морях. У дослідницькій групі Україну представляли науковці Українського наукового центру екології моря та Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України за підтримки Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та проєкту ЄС «Посилення екологічного моніторингу Чорного моря» (EMBLAS Plus).

У водах Чорного та Азовського морів мешкає три види дельфінів – афаліна, білобочка та морська свиня. У ХХ ст. через промисловий вилов їх кількість зменшилась щонайменше в п'ять разів. Сьогодні вони охороняються Червоною книгою України та міжнародними конвенціями.

Уперше в історії науки в Чорному та Середземному морях одночасно дослідили чисельність та поширення дельфінів. Протягом двох років 100 науковців, 10 літаків та шість суден обстежували чорноморсько-середземноморські простори. Науковці дослідили 60 % території Чорного моря та 77 % Середземного. І ось нарешті результати.

У Середземному морі живе понад 600 тис. дельфінів, у Чорному – щонайменше 253 тис. Серед них:

- 119 000 звичайних дельфінів, або білобочок;
- 94 000 морських свиней – найменших за розмірами китоподібних.

Після поправок на видимість (їх найскладніше побачити) остаточно цифра може збільшитись майже втричі;

- 42 000 дельфінів-афалінів. Афаліни виявилися найвразливішими внаслідок свого способу життя. Адже зазвичай живуть малими групами, повільно ростуть, народжують дитинчат лише раз на два або три роки, і тому їх чисельність відновлюється повільно.

Результати обстеження дозволяють зробити попередній, дуже втішний висновок, що стан популяцій чорноморських китоподібних не погіршився за останні 20 років.

Результати обстеження використовуватимуть для:

- оцінки стану популяцій китоподібних Чорного моря;
- оновлення Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи та Червоної книги України;
- планування заходів з охорони дельфінів;
- створення морських заповідних акваторій.

Завдяки цим відомостям поліпшується наше уявлення про стан екосистеми Чорного моря, адже дельфіни є індикаторами його екологічного стану (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 7.05).*

Адаптація комунальної теплоенергетики до змін клімату

Під такою назвою на сторінках свіжого випуску журналу «Вісник НАН України» (№ 4, 2021 р.) опублікована стаття завідувача відділу теплофізичних основ енергоощадних технологій Інституту технічної теплофізики НАН України члена-кореспондента НАН України Б. Басока,

провідного наукового співробітника цього ж відділу кандидата технічних наук Є.Базєєва і завідувача відділу геохімії техногенних металів і аналітичної хімії Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України доктора геологічних наук І. Кураєвої.

Помітний тренд підвищення глобальної температури, зафіксований з середини ХХ ст., який особливо посилюється на початку ХХІ ст., змусив наукове співтовариство розпочати активне обговорення можливих шляхів подальшого розвитку ситуації з глобальним потеплінням, її наслідків та проблем, пов'язаних з адаптацією до змін клімату. Проблема адаптації до глобального потепління стосується різних галузей економіки і сфер життєдіяльності людини, зокрема й комунальної енергетики. Тому в установах Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України створено інноваційні енергоефективні технології, орієнтовані на пом'якшення наслідків змін клімату, в тому числі й з використанням відновлюваних джерел енергії, а також розроблено обладнання для інженерних систем енергозабезпечення будівель житлово-комунальної сфери. Оптимізовано архітектурно-будівельні рішення, що дозволяє знизити обсяги використання енергоресурсів і тим самим зменшити викиди парникових газів.

Докладно про це читайте в статті «Адаптація комунальної теплоенергетики до змін клімату», опублікованій на сторінках свіжого випуску журналу «Вісник НАН України» (№ 4, 2021 р.) (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 05.05*).

На сайті інформаційного агентства «Суспільне» 5 травня 2021 р. було опубліковано інтерв'ю з директором Інституту біології клітини НАН України академіком А. Сибірним, у якому вчений повідомив про дослідження львівських науковців, які працюють над створенням вакцини від коронавірусу.

Для створення білкової вакцини українські вчені використовують дріжджі, за схожим принципом працюють і закордонні вакцини, – зауважує А. Сибірний: «Такі вакцини, як от «Нововакс», вона теж білкова вакцина. Це так само білок коронавірусу, але синтезується він не в дріжджах, а в клітинах комах».

Львівські науковці вирішили працювати з дріжджами, оскільки вже мають позитивний досвід роботи з ними. Вони роблять вітаміни і антибіотики на дріжджах: «Я маю досвід позитивної роботи створення вакцини від гепатиту В на дріжджах. Це була робота на замовлення Національної академії медичних наук десь 10 років тому. І ми маємо один з кращих продуцентів тієї вакцини серед усіх відомих продуцентів на дріжджах».

Наразі науковці пройшли початкові етапи в створенні вакцини від коронавірусу.

Розробити вакцину від коронавірусу планують до кінця цього року, але після цього їй потрібно буде ще випробувати. Вірусні білки мають перевірити на лабораторних тваринах – трансгенних мишах, яких заражатимуть вірусом і вводитимуть їм вакцину. Нині невідомо чи такі дослідження можна буде провести в Україні: «Ось на цьому останньому етапі роботи напевно доведеться працювати з нашими колегами в Польщі. Так ми попередньо домовилися. Я би хотів, щоб це була повністю українська вакцина, але так виглядає, що це буде міжнародна співпраця», – додає А. Сибірний.

Під час розробки цієї вакцини в львівських науковців виникла ідея створити ще одну вакцину від коронавірусу – в формі таблетки. Розробка вакцини в таблетці – це ідея для наступного проєкту. Наразі Інститут біології клітини НАН України працює над трьома проєктами: розробкою вакцини від Covid-19, створенням нового антибіотика широкого спектра дії і розробкою біосенсорів. Торік Інститут біології клітини НАН України переміг в отриманні грантів від Національного фонду наукових досліджень. Зокрема, на розробку вакцини від коронавірусу львівські науковці отримали майже 10 млн грн (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 7.05*).

Наукові видання НАН України

На сайті освітньо-інформаційного ресурсу «КУНШТ» 5 травня 2021 р. було опубліковано статтю доцента кафедри молекулярної фізіології та біофізики Київського академічного університету, наукового співробітника Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України О. Болдирєва, у якій дослідник розповів про українського вченого В. Правдича-Немінського.

О. Болдирєв зазначає: «Центр нейроанатомії та нейрофізіології виник у Київському університеті в другій половині XIX ст. На початку XX ст. одним з лідерів російської й української фізіології став Василь Чаговець, нейрофізіолог українського походження, якого призначили завідувачем кафедри фізіології університету. Молодий випускник Київського університету Володимир Правдич-Немінський прийшов працювати в лабораторію Чаговця. Тут він здійснив прорив: у 1913 році Правдич-Немінський зареєстрував перші потенціали з кори непошкодженого мозку собаки. Він назвав новий метод електроцеребрографією й опублікував результати в головних німецьких фізіологічних журналах. Через 16 років Г. Бергер запропонував термін “електроенцефалограма”, хоча всі хвили, що Немінський спостерігав у собаки, в людини були такі самі. На жаль, Правдич-Немінський не міг захистити власний науковий пріоритет, оскільки того самого 1929 року його заарештували радянські репресивні органи за фальшивим звинуваченням. Він втратив 20 років через тавро антирадянського елемента. Лише в 1949 році старого професора частково реабілітували й дозволили працювати в останній період його життя».

Далі учений оповідає життєвий і творчий шлях В. Правдича-Немінського. Щодо власне здобутків вченого О. Болдирєв зазначає: «У 1925 році вийшла його наукова праця, яка узагальнювала весь досвід досліджень струмів головного мозку. Він і надалі намагався вивчати електричні явища, попри матеріальну скруту та політичний тиск. У другій половині 1920-х років вийшли його наукові статті, присвячені методу електроміографії. В. Правдич-Немінський виявив, що електрична активність у скелетному м'язі присутня не одночасно по всьому м'язу, а по черзі: спочатку нервовий компонент, а далі м'язовий. За допомогою електроміографії він вивчив динаміку втомлюваності м'яза» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 13.05).

На сторінках свіжого випуску журналу «Вісник НАН України» (№ 4, 2021 р.) було опубліковано статтю завідувача відділу біофізики іонних каналів Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України доктора біологічних наук, професора О. Лук'янець, підготовлену за результатами наукової доповіді вченої на засіданні Президії НАН України 3 березня 2021 р.

У публікації розглянуто різні гіпотези щодо причин виникнення і розвитку хвороби Альцгеймера, проаналізовано сучасний стан і перспективи розроблення новітніх методів ранньої діагностики, створення нових препаратів для ефективного лікування цього нейродегенеративного захворювання. Наведено найважливіші результати, отримані вченими НАН України щодо вивчення ряду фундаментальних питань патогенезу ушкоджень мозку при хворобі Альцгеймера, які сприяли появі нових підходів до лікування цього захворювання.

До характерних ознак хвороби Альцгеймера відносять наявність у структурах мозку сенільних бляшок, які являють собою міжклітинні агрегати білка А β -амілоїду (А β), та внутрішньоклітинних нейрофібрилярних клубків, що утворюються з гіперфосфорильованого таубілка, пов'язаного з мікротрубочками. Саме ці структури пов'язують зі значною втратою нейронів головного мозку, в результаті чого фіксується зменшення об'єму кори головного мозку. Крім того, при хворобі Альцгеймера спостерігаються порушення роботи мітохондрій, зменшення споживання глюкози головним мозком, що клінічно проявляється як прогресуюче зниження когнітивних функцій. Хвороба Альцгеймера розвивається градуально (поступово) і пролонговано в часі – триває зазвичай 8–10 років і більше. Основною причиною деградації розумових здібностей людини при цьому захворюванні є поступова загибель нейронів мозку. Першою структурою, з якої розпочинається руйнування мозку, є гіпокамп, що відповідає за здатність до навчання, короткотривалу пам'ять та інші процеси, особливо за перехід від короткотривалої пам'яті в довготривалу. При поступовій загибелі нейронів гіпокампу людині стає все складніше засвоювати нову інформацію, запам'ятовувати події, навіть ті, які сталися, скажімо, дві години тому.

Отже, на сьогодні причина виникнення хвороби Альцгеймера невідома (за винятком генетично зумовленої форми), але є багато старих і новітніх гіпотез щодо первинних причин розвитку захворювання. Серед них – гіпотеза амілоїдного каскаду, тау-гіпотеза, пресенілінова гіпотеза, нейротрансмітерні гіпотези (за участю ацетилхоліну, серотоніну), мітохондріальна гіпотеза, гіпотеза запалення, гіпотеза оксидативного стресу, нейроваскулярна гіпотеза, генетична, теорія залучення металів (Cu, Al), гіпотеза глюкозного гіпометаболізму («діабет третього типу»), кальцієва гіпотеза, мікробіомна гіпотеза, вірусна гіпотеза. Більшість із зазначених гіпотез тестуються і в клінічній практиці (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 5.05).

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

У Львові 5–7 жовтня 2021 р. відбудеться VIII Міжнародна наукова конференція «Геофізика і геодинаміка: прогнозування та моніторинг геологічного середовища» до 30-річчя Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України та 90-річчя його першого керівника доктора геолого-мінералогічних наук, професора Я. Сапужака.

Тематика конференції.

1. Вивчення глибинної будови, тектоніки та геодинаміки земної кори (геофізичні, геологічні, геодезичні та інші дослідження).
2. Методи електророзвідки у вирішенні фундаментальних і прикладних задач.
3. Сейсмологічні та геофізичні дослідження сейсмоактивних регіонів.
4. Сучасні технології геолого-геофізичного прогнозування геологічного середовища для пошуків родовищ нафти і газу та інших корисних копалин.
5. Геофізичний моніторинг екобезпечних природних та техногенних геологічних процесів.
6. Методи математичного та фізичного моделювання, геоінформаційні технології для обробки та інтерпретації геофізичних даних.

До початку конференції планується друковане видання її матеріалів українською або англійською мовами.

Термін подачі заявок та матеріалів доповідей – до 6 вересня 2021 р.

Місце проведення конференції: Карпатське відділення Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України (КВ ІГФ НАН України).

Детальніша інформація про конференцію буде надана за кілька тижнів у першому циркулярі, а також буде розміщена на сайті КВ ІГФ НАН України з урахуванням ваших попередніх заявок та пропозицій, імовірна дистанційна участь.

Контактна електронна пошта: conf2021@cb-igph.lviv.ua (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 13.05).

У Львові 11 травня 2021 р. відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання використання та збереження природних ресурсів прикордонних територій України і Польщі», присвячена 50-річчю заснування Західного наукового центру НАН України і МОН України.

Ініціатор та організатор конференції – Західний науковий центр НАН України і МОН України (Львів), співорганізатори – «Представництво “Польська академія наук” у Києві» (Республіка Польща), Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України» (Львів), Інститут екології Карпат НАН України (Львів). Конференція відбулася в режимах онлайн та офлайн.

Розпочали захід вступними словами голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік З. Назарчук та в. о. директора «Представництво “Польська академія наук” у Києві» М. Бялас.

Академік З. Назарчук у своєму виступі актуалізував наявні напрацювання та можливості західноукраїнських наукових інституцій щодо розвитку українсько-польських наукових взаємин в сфері збереження природних ресурсів та інших галузях наукових досліджень. Керівник інституції Польської академії наук М. Бялас також окреслив особливості й перспективи подальших наукових досліджень у контексті вирішення актуальними проблем, спільних для Польщі та України.

Конференція стала продовженням співпраці українських та польських учених у сприянні вирішенню важливих соціальних й еколого-економічних проблем на спільному прикордонні.

Захід присвячувався актуальним питанням розвитку і удосконаленню міжнародного співробітництва для збереження природного середовища і ресурсів (зокрема водних) прикордонних територій України та Польщі, започаткуванню нових взаємовигідних науково-практичних проєктів, контактів між академічними і освітніми інституціями, владними органами, представниками реальних секторів економік в інтересах української та польської сторін (***Національна академія наук України*** (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 14.05).

У Німеччині оголошено конкурс щодо надання підтримки для співпраці з Україною, Центральною Азією та Південним Кавказом у галузі «зеленого» водню

Для подальшого розвитку енергетичного переходу Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF) покладається на науково-дослідну співпрацю з партнерами в Україні, країнах Центральної Азії та Південного Кавказу. Ці країни мають великий потенціал для виробництва сонячної, вітрової та водної енергії. Саме ці відновлювані джерела енергії абсолютно необхідні для виробництва «зеленого» водню. Деякі з цих країн також мають інфраструктуру для енергетичного транспортування і вже виявляють

зацікавленість у міжнародному співробітництві в цій галузі. Через це, метою оголошеного конкурсу щодо надання підтримки є налагодження співпраці в галузі водневої тематики із зазначеними країнами-сусідами задля залучення їх як можливих постачальників «зеленого» водню.

ВМВФ надаватиме фінансування релевантним пілотним проєктам, у межах яких конкурентоспроможні технології розроблятимуться у співпраці з науково-дослідними установами згаданих країн – як для виробництва та зберігання, так і для транспортування та використання «зеленого» водню. Можлива також підтримка проєктів із дослідження потенціалу захисту клімату та соціального значення зелених технологій майбутнього.

Цільовою групою цього конкурсу є німецькі університети, позауніверситетські дослідницькі установи та підприємства. Фінансування надається індивідуальним або комплексним проєктам німецьких заявників, які подають заявки спільно зі щонайменш однією або кількома науковими установами країн-партнерів.

Проєктна підтримка здійснюється у формі безповоротного гранту. Вона становить максимум 200 000 євро на один проєкт із німецької сторони – в окремих випадках плюс 20 % фіксована ставка. Тривалість проєктів – до 36 місяців (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 14.05*).

Нещодавно відбулася онлайн-зустріч президента НАН України академіка А. Загороднього з координатором системи ООН в Україні О. Лубрані

Президент НАН України поінформував О. Лубрані про багатий досвід співпраці Національної академії наук України зі структурами ООН у різних сферах:

- про наукові дослідження, спрямовані на досягнення в Україні Цілей сталого розвитку, затверджених на Саміті ООН у 2015 р.;
- про Цільову комплексну міждисциплінарну програму наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку та раціонального природокористування в умовах глобальних змін навколишнього середовища;
- про участь науковців у впровадженні в Україні Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату, зокрема Паризької угоди 2015 р.

О. Лубрані високо оцінила внесок представників української наукової спільноти в реалізацію ряду ініціатив ООН у галузі енергоефективності та діяльність профільних комітетів Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) і Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК), відзначила наявність значного потенціалу для взаємодії і закликала до подальшої співпраці.

А. Загородній підтвердив готовність академії бути партнером ООН у реалізації проєктів з продовольчої, медичної, технологічної безпеки, а також проєктів, спрямованих на підвищення соціальних стандартів населення.

Під час зустрічі обговорено ініціативи НАН України щодо створення інструменту впровадження наукових розробок, що сприятимуть поліпшенню ресурсоефективності в реальному секторі економіки. Це стосується започаткування кластера «Ресурсоефективність», завдання якого полягатиме в підготовці проєктних рішень зі створення проєктів приватно-державного партнерства між академічними установами та зовнішніми інвесторами із залученням, за необхідності, центральних і місцевих органів влади.

За результатами зустрічі досягнуто домовленості про сприяння та підтримку Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) в реалізації цього проєкту.

У зустрічі взяли участь представники Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) і представники структурних підрозділів Президії НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 6.05).

Діяльність науково-дослідних установ

До 50-річчя Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України

Історія регіональних наукових центрів в Україні починається з 1965 р., коли в межах експерименту з пошуку шляхів збалансованого розвитку науково-технічного потенціалу на регіональному рівні в Донецьку було створено перший центр з метою координації фундаментальних досліджень, що проводилися науковими установами Донецької та Луганської областей. На відміну від традиційної, вертикальної структури організації наукової діяльності типу «відділення – інститут», у центрі реалізовувалася принципово інша структура – горизонтальна, типу «регіон – науковий центр». Головним органом управління виступали ради, при яких були сформовані наукові секції по напрямках – фізика, хімія, економіка, екологія та інші, до складу яких входили вчені, що працювали у відповідних регіональних наукових установах незалежно від їх відомчої підпорядкованості.

Експеримент було визнано вдалим і в травні 1971 р. за рішенням центральних органів влади наукові центри були створені ще в декількох науково-промислових містах – Києві, Львові, Дніпропетровську, Одесі і Харкові. Так почалася історія Північно-Східного наукового центру (ПСНЦ).

До Харківського наукового центру при його заснуванні входило лише шість академічних установ: Харківський Фізико-технічний інститут, Фізико-технічний інститут низьких температур, Інститут радіофізики і електроніки, а також філія київського Інституту технічної теплофізики, Харківське відділення Інституту економіки та Полтавська гравіметрична обсерваторія.

Сьогодні ПСНЦ – найбільший регіональний центр, у якому зосереджено близько чверті національного науково-технічного потенціалу України. Він об'єднує близько сотні наукових установ, у тому числі 18

інститутів НАН України, 70 галузевих наукових установ, п'ять національних наукових центрів. У регіоні розташовано 43 заклади вищої освіти (ЗВО) III-IV рівня акредитації, 27 наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Станом на початок 2021 р. у наукових установах та ЗВО регіону працюють близько 14 тис. науковців, у їх числі 24 академіка НАН України і 31 академік національних галузевих академій, 35 членів-кореспондентів НАН України і 59 членів-кореспондентів національних галузевих академій.

Серед головних питань, що стоять на порядку денному Ради Центру: розбудова регіональної інноваційної системи Харківської області, посилення співпраці наукових установ та ЗВО регіону з харківським територіальним відділенням Малої академії наук України, збереження наукових об'єктів Харківщини, що становлять національне надбання, посилення ролі освіти і науки в прискоренні соціально-економічного розвитку регіону, введення в експлуатацію дослідницької ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів та перспектив її використання», проблеми поводження з відходами виробництва та споживання в північно-східному регіоні України, підвищення ролі аграрної науки північно-східного регіону України в розвитку рослинницької галузі агропромислового комплексу, розвиток харчової та переробної промисловості Харківської області, реалізація ініціативи «Харківська наукова платформа».

Фахівці Центру та його філій у Полтавській та Сумській областях брали участь у розробці регіональних комплексних програм і проєктів:

– «Підвищення ефективності функціонування паливно-енергетичного комплексу Північно-Східного регіону України».

– «Регіональна програма охорони ґрунтів та їх родючості у Харківській області».

– Регіональні комплексні програми соціально-економічного розвитку Харківщини до 2020 року, на 2021–2027 рр.

– «Стратегія розвитку міста Харкова до 2020 року».

– «Регіональна Програма енергозбереження Сумської області до 2020 року».

– «Регіональна комплексна програма поводження з твердими побутовими відходами в Полтавській області на період 2017–2021 роки».

– «Регіональна цільова програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017–2021 роки» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.05*).

Інтерв'ю академіка В. Семиноженка, присвячене 50-річчю Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України

В інтерв'ю газеті «Час» генеральний директор НТК «Інститут монокристалів» НАН України, голова Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України, член Президії НАН України академік

В. Семиноженко розповів про історію заснування Північно-Східного наукового центру, основні напрями його діяльності та головні досягнення.

Як пояснив В. Семиноженко, місія ПСНЦ – розробка наукових досліджень і швидке впровадження їх результатів у реальний сектор економіки. Не будемо вдаватися далеко в ретроспективу, розповімо про діяльність ПСНЦ у минулі кілька років. Так, більше половини щорічних Державних премій в галузі науки і техніки присуджується саме за розробки, виконані фахівцями нашого регіону. Тільки за 2015–2020 рр. досягнення вчених ПСНЦ були відзначені 35 преміями, лауреатами стали 110 вчених з 23 наукових установ. У лютому 2020 р. на розширеному засіданні Ради ПСНЦ, Ради ректорів Харківського вузівського центру з залученням керівництва області, народних депутатів України була створена обласна Науково-координаційна рада, яка затвердила розроблені вченими ПСНЦ перспективні напрями розвитку науково-технічної сфери в Харківській області. Серед них – розвиток регіональної інноваційної системи Харківської області; збереження наукових об'єктів Харківщини, що становлять національне надбання; введення в експлуатацію дослідницької ядерної установки на підкритичній збірці «Джерело нейтронів» і перспективи її використання в медицині; підвищення ролі аграрної науки в розвитку рослинницької галузі агропромислового комплексу, харчової та переробної промисловості Харківської області. У зоні особливої уваги Центру знаходяться проблеми екології. Вченими ПСНЦ досліджені особливості зберігання та знешкодження непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (пестицидів), розроблені рекомендації щодо створення системи поводження з такими засобами. Проведено екологічний моніторинг зберігання та використання поверхневих і підземних вод та мінеральних ресурсів регіону. Високий рівень досягнень ПСНЦ в області екології підтверджений Міністерством захисту навколишнього середовища і природних ресурсів України, сертифікатами екологічних аудиторів, а також атестацією власної випробувально-дослідної лабораторії, яка на найсучаснішому рівні визначає вміст забруднюючих речовин у пробах об'єктів навколишнього природного середовища, повітрі робочої зони, питної, поверхневої і стічних водах; виконує роботи з методичного і метрологічного забезпечення таких досліджень (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 14.05*).

Астрономічна наука

У режимі онлайн 21 травня 2021 р. відбудуться спільні Загальні збори Відділення фізики і астрономії НАН України та Відділення ядерної фізики і енергетики НАН України, присвячені 100-річчю від дня народження видатного вченого-фізика, громадянина і правозахисника, лауреата Нобелівської премії миру 1975 р. А. Сахарова

Початок о 15 год.

Порядок денний.

1. Відкриття зборів.

2. Доповідь академіка НАН України В. Локтева «Про основні події життя і діяльності А. Д. Сахарова».

3. Доповідь члена-кореспондента НАН України І. Гаркуші (ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України) «А. Д. Сахаров і проблема керованого термоядерного синтезу».

4. Доповідь доктора фізико-математичних наук Ю. Штанова (Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України) «Питання щодо баріонної асиметрії Всесвіту після А. Д. Сахарова».

5. Виступи учасників Загальних зборів зі спогадами про зустрічі і спілкування з А. Сахаровим.

6. Демонстрація документального фільму «Мій батько Андрій Сахаров». До участі запрошуються всі бажаючі.

Адреса для під'єднання до платформи Zoom буде вислана в усі установи ВФА і ВЯФЕ, а також фізичні факультети університетів (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 12.05*).

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

На сайті інформаційного агентства «Укрінформ» 10 травня 2021 р. було опубліковано інтерв'ю з головною науковою співробітницею Інституту економіки та прогнозування НАН України докторкою економічних наук Л. Молдаван, у якому вчена наголошує, що перед продажем земель мусимо запуснути кредитну кооперацію для селян.

Л. Молдаван наголошує, що можливість купівлі земель селянами – основне в умовах зняття мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських угідь: «Це – об'єктивна закономірність, а не моя особиста думка. Переважне право за селянами на купівлю земельної ділянки – це добре, але це лише половина справи. Перешкодою для цього на практиці є обмежені можливості фермерських господарств отримувати доходи, яких вистачало б і на одночасну купівлю земельної ділянки, і на фінансування своєї діяльності. Це пояснюється особливостями сільського господарства (високим рівнем залежності доходів від непередбачуваних природно-кліматичних умов, сезонністю виробництва, повільним оборотом капіталу тощо).

Л. Молдаван пояснила, чи є в Україні орган, який би виконував функцію державної установи, котра кредитувала б на пільгових засадах купівлю земель селянами: «Її міг би виконувати реструктуризований, з урахуванням досвіду американського FSA і канадського FCC, Український державний фонд підтримки фермерських господарств і землевласників – державна бюджетна установа зі сфери управління Мінагрополітики України. Кредитування купівлі земель цим Фондом має охоплювати, крім фермерів, й особисті селянські господарства з землекористуванням два і більше га. Це

далеко не весь обсяг заходів, який слід здійснити для приведення вітчизняного інституційно-правового середовища та державної фінансової й організаційної підтримки селянських господарств для придбання земельних ділянок у відповідність із практикою країн ЄС. Але без здійснення цього – Україні загрожує обезземелення селян та концентрація угідь у руках багатих корпорацій» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 13.05*).

Наука і влада

Міністерство у справах ветеранів України й Інститут програмних систем (ІПС) НАН України підписали угоду про співробітництво в галузі науково-методичної підтримки діяльності з надання й реалізації гарантій соціального захисту ветеранів. Про це повідомляє пресслужба міністерства.

Зазначається, що підписана угода передбачає спільну роботу щодо впровадження в діяльність міністерства кращих світових практик реалізації соціального захисту ветеранів, організації й проведення наукових, навчально-методичних, дослідницьких, експериментальних і презентаційних заходів, зокрема у форматі круглого столу за участю ветеранів, організації й проведення запланованих урядом заходів, спрямованих на соціальну адаптацію й реінтеграцію в суспільство українських захисників.

Крім цього, міністерство у справах ветеранів та ІПС НАН України співпрацюватимуть у напрямі програмування та інформаційних технологій, організації впровадження результатів наукових досягнень у сферу соціального захисту ветеранів. Фахівці інституту також здійснюватимуть науковий супровід діяльності міністерства в проектуванні та розробці програмного забезпечення, автоматизації інформаційних процесів тощо.

Інститут програмних систем НАН України відомий в Україні та за її межами як наукова установа, тематика діяльності якої спрямована на розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі програмування та інформаційних технологій, створення конкурентоспроможного програмного забезпечення, а також організацію впровадження результатів наукових досягнень у різні сфери життєдіяльності держави (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2021. – 13.05*).

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

О. Кривецький, головний редактор НЮБ НБУВ

Роль і місце бібліотечної журналістики в системі засобів масових комунікацій

Обґрунтовано значення бібліотеки як важливого компонента в системі масової комунікації. Розглянуто питання використання бібліотеками України сучасних каналів масової комунікації. Досліджено поглиблення уявлень про масово-комунікаційні процеси в бібліотечній сфері.

Визначено місце бібліотечної журналістики в системі засобів масових комунікацій. Проведено порівняльний аналіз бібліотечної журналістики в Україні та США. Висвітлено напрями розвитку бібліотеки в системі масової комунікації.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечна журналістика, масова комунікація, канали комунікації.

Масова комунікація, як один з видів виробництва духовних цінностей, сьогодні набуває особливого розвитку і виражається в певній системі жанрів, форм, матеріальних носіїв для поширення знань. У цих процесах, безперечно, важливу роль відіграє бібліотека, що організовує накопичення та передання соціально важливої інформації в часі і просторі, та послугами якої одночасно може користуватися необмежена кількість людей. Завдяки реалізації притаманних їй функцій бібліотека стає однією з найпродуктивніших масово-комунікаційних структур, що надає широких можливостей звернення до колективної пам'яті людства. Місія бібліотек у сучасному світі надзвичайно важлива: збереження культурного надбання людства, систематизація знань та донесення їх до читачів. Проте рівень ефективності роботи бібліотек залежить від їх доступності й публічності.

Це питання вивчали багато науковців, а зміст і особливості масово-комунікаційної діяльності бібліотеки висвітлено в працях українських та зарубіжних авторів, зокрема В. Горового, Ю. Половинчак, Л. Чуприни, С. Головка, С. Матліної, Г. Олзоевої, А. Чачко та ін.

Враховуючи, що бібліотечна журналістика є принципово новим напрямом діяльності бібліотек у системі засобів масових комунікацій і лише починає привертати увагу дослідників, метою цієї статті є обґрунтування її ролі і місця в системі стратегічних комунікацій українського суспільства, а також окреслення основних напрямів її подальшого розвитку.

Слід зазначити, що основою діяльності будь-якої бібліотеки є її документний фонд (друковані, електронні, мультимедійні, віртуальні ресурси), соціально-інформаційна значущість якого відповідає потребам суспільства. Засобами і каналами підтримки комунікаційного середовища бібліотеки є відповідні технології та процеси, матеріально-технічний і кадровий ресурси. Варіативність каналів передання інформації уможливорюється завдяки комунікативності бібліотеки як відкритої системи, що розвивається та формується відповідно до інтересів і прагнень

суспільства, на чому наголошують бібліотекознавці. Серед соціально-економічних, техногенних, геополітичних, екологічних та інших проблем сучасного суспільства особливе місце посідають процеси трансформації загальнолюдських цінностей і ціннісних орієнтацій, у яких важливу роль відіграє бібліотека. У бібліотечному діяльнісному середовищі комунікація існує як поліфункціональний процес та універсальний фактор, де одну з ключових функцій виконує бібліотекар. Незважаючи на деякі песимістичні прогнози щодо безперспективності бібліотечної професії за умов розвитку інформаційного суспільства, час і практика довели, що бібліотекарі цілком здатні не лише органічно долучитися до соціокомунікаційних процесів, а й виконувати місію організаторів і виконавців масово-комунікаційних заходів.

Сучасним бібліотекарям доводиться працювати з різними, зокрема соціально-проблемними категоріями населення, засобами своєї діяльності створювати соціально та інформаційно-привабливе середовище для забезпечення різноманітних (когнітивних, інформаційних, культурно-освітніх, творчих, дозвіллевих тощо) потреб різних користувачів. Безперечно, форми масової роботи бібліотек (художні виставки, літературні салони, читацькі об'єднання тощо) є одним з аспектів масової комунікації і надають можливості бібліотеці підтвердити статус відкритого соціокультурного інституту в системі масової комунікації. Крім того, сучасні бібліотекарі успішно виконують ролі консультанта, аналітика, технолога, порадирика, викладача, співпрацюють не лише з постійним контингентом користувачів, а й з незнайомими людьми, так званими «нечитачами», які для забезпечення своїх інформаційно-комунікаційних, культурно-дозвіллевих потреб надають переваги не книзі, а електронним засобам масової інформації: телебаченню, Інтернету тощо. Проте головним об'єднуючим елементом між бібліотекою і масовою комунікацією залишається книга (газета, журнал) як документ, носій інформації, основний традиційний інформаційний ресурс суспільства. Більше того, книга є надійним засобом комунікації – місцем зберігання інформації, що збільшує можливості комунікаційних контактів між сучасниками, поколіннями та представниками різних культур. Отже, нині бібліотека, трансформуючись в інформаційно-культурний центр, сприяє організації комфортного бібліотечного простору, опановуючи сучасні інтернет-комунікації.

Важливим у діяльності наукових бібліотек щодо формування їх іміджу також є розширення зв'язків із громадськістю, розвиток соціального партнерства бібліотеки. Бібліотека поряд із традиційними формами масової роботи активно впроваджує в практику інноваційні технології масової комунікації, які сприяють формуванню нового образу бібліотеки, розкривають новітній інформаційно-культурний потенціал її можливостей та послуг. Як один із провідних виробників і постачальників інформаційних послуг, що потребують застосування дієвих та апробованих засобів їх популяризації, бібліотека активно впроваджує в практику рекламу, паблікрейшнз. Наразі провідні бібліотеки світу позиціують власні вебсайти, як ЗМІ, що публікують актуальні для громадян відомості.

Зважаючи на високий рівень технологізації та медіатизації сучасного бібліотечного простору, зазначимо, що означені аспекти є актуальними у сфері інформаційно-бібліотечної діяльності. Суттєвою особливістю бібліотеки є те, що для реалізації своєї соціокомунікаційної місії вона обирає найприйнятніші, найоптимальніші та найефективніші види діяльності, які водночас виконують роль комплексних комунікаційних каналів, засобів. Це питання розглядають вітчизняні науковці-дослідники, в працях яких, по-перше, відзначається посилення ролі бібліотек у житті суспільства загалом і територіальної громади зокрема. У напрямі розвитку нових форм взаємодії з населенням бібліотека концептуалізується як «третє місце», де, окрім дому та роботи, людина може мати всі умови для відпочинку та самовдосконалення, а також для реалізації своїх здібностей і культурних потреб. У цьому разі важливого значення набуває муніципальне реформування бібліотечної сфери. Стратегія розвитку бібліотек передбачає, що всі громадяни повинні мати однакові можливості доступу до бібліотечних серверів і послуг, відтак соціокомунікаційна діяльність має зосереджуватися на їхніх культурних потребах і спрямовуватися також на не користувачів. По-друге, дедалі більшого визнання набуває факт використання бібліотеками соціальних медіа й інтернет-мереж, що сприяє розширенню структури бібліотечних комунікацій, інтерактивному діалогові між бібліотекою та користувачами, налагодженню соціального обміну, популяризації бібліотечних фондів. Отже, в бібліотечній практиці соціальні мережі – це додатковий канал популяризації інформаційних послуг; інструмент поширення інформації, що свідчить про важливе місце бібліотеки в системі масової комунікації. Означене підтверджує такі основні тенденції та напрями інтеграції бібліотеки до медійного простору, як:

- взаємоінтеграція мережевих і бібліотечних сервісів під час донесення оперативних повідомлень до широкого загалу користувачів з інформаційною та рекламною цілями;
- розвиток бібліотечного блогінгу як інструменту поширення професійної інформації;
- використання соціальних мереж як рекомендаційного сервісу, інформаційного джерела, засобу інтернаціонального науково-інформаційного обміну;
- формування кластерних систем інформаційних ресурсів і користувачів.

Важливим завданням бібліотеки є вдосконалення її діяльності в системі масових комунікацій передусім на рівні регіону. Масово-комунікаційна сфера у цьому разі – особлива система, яка, з одного боку, функціонує за загальними принципами масової комунікації та належить до національної медіа-системи, а з іншого – вирізняється певними характеристиками та функціями, орієнтованими на геополітичні, економічні, етнічні, соціокультурні, ментальні, історичні особливості регіонального суспільного життя. Система масової комунікації регіону – це інституціоналізований комплексний інструментарій для збору, вироблення, тиражування та

розповсюдження інформаційної продукції на території певного адміністративно-територіального утворення з метою інформаційного забезпечення процесу формування громадянського суспільства на локальному рівні. Діяльність системи масових комунікацій за умов регіону необхідно розвивати на основі соціальної взаємодії регіональних суспільних підсистем (органів адміністративного і соціального управління; наукових, освітніх, інформаційних, культурних інституцій; виробничо-економічних структур тощо), які є суб'єктами комунікаційної взаємодії.

У громадському житті регіону бібліотека також відіграє важливу роль, оскільки у своїй діяльності керується інформаційними потребами та інтересами громадян, реалізує право на бібліотечне обслуговування всіх категорій користувачів, застосовуючи для цього традиційні та новітні інформаційно-комунікаційні технології. Як соціальний інститут, що поєднує функції накопичення, збереження, обробки та передання інтелектуальної, духовної, історичної та культурної спадщини своєї території, бібліотека покликана забезпечувати доступ до інформації, знань, культури всім представникам місцевої громади, незалежно від вікових, національних і соціальних ознак, релігійних та політичних поглядів. Засобами масово-комунікаційної діяльності бібліотека може здійснювати основні функції регіональної системи масових комунікацій, серед яких:

- забезпечення населення повноцінною інформацією про важливі події суспільного життя, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування;
- донесення офіційної точки зору перших осіб регіону;
- висвітлення ключових проблем і культурних подій;
- здійснення просвітницької роботи серед населення;
- забезпечення зворотного зв'язку й обміну інформацією;
- формування іміджу регіону, збереження місцевої історико-культурної автентичності тощо.

Сучасна бібліотека активно співпрацює із засобами масової інформації регіону, використовуючи їхні можливості для проведення рекламних та іміджевих кампаній бібліотеки з метою популяризації повного спектра бібліотечних послуг. Важливого значення в системі масової комунікації також набуває розвиток бібліотечної журналістики як принципово новий напрям діяльності. Активне використання бібліотеками новітніх каналів, форм, засобів і технологій масової комунікації створює необхідні передумови для цього. В Україні також здійснюється практика організації навчання бібліотекарів основам журналістської майстерності: підготовці публічного матеріалу статей, репортажів, пресрелізів; умінню брати інтерв'ю та здійснювати професійну фото і відеозйомку тощо. Журналістика як професія оперує різними поняттями: подія, факт, новина. Так, роль і критерії значущості події як явища досліджують різні науки: історія, філософія, інформатика, але якщо в теорії відносності подія – це точка просторово-часового континууму, то у журналістиці основним критерієм цінності новини є соціальна значущість. Важливого значення набуває також не лише

актуальність новини, а й методика її викладення. Тому бібліотечна журналістика не обмежується лише роботою з публікації новин, а об'єднує кілька напрямів діяльності: преспосередництво, творчу взаємодію зі ЗМІ, створення власного журналістського продукту, підвищення медіаграмотності тощо. Зокрема, останнім часом бібліотечні журналісти опановують такий вид діяльності, як преспосередництво – залучення ЗМІ до бібліотечних заходів та подальше їх висвітлення. Вивчення фахових рекомендацій з даного питання дозволяє стверджувати, що основною необхідною засадою позитивних відгуків ЗМІ є актуальність і суспільна цінність самої події, яка відбувається. Проте характерною для бібліотечних журналістів-початківців є помилка – наївно вважати, що достатньо повідомити про подію через свій електронний сайт у ЗМІ, і їх бібліотечний інформаційний ресурс одразу стане відомим та рейтинговим. Тут найголовніше – зрозуміти, що журналісти не писатимуть про компанію, заклад, установу (насамперед бібліотеку), лише на підставі отриманого звітти пресреліза. Адже мета представників будь-яких засобів масової інформації – залучити та утримати біля свого видання якомога більше читачів, завдяки потрібній їм цікавій інформації, тому подію бібліотекарям треба подавати та висвітлювати з цікавої точки зору або вміти вигадати щось нестандартне. Зайвим підтвердженням цьому стала подія за участю Президента України В. Зеленського у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського з вручення премій науковцям за розробку в певних галузях науки. І такі приклади діяльності бібліотечного інформаційного ресурсу непоодинокі.

З метою виявлення особливостей ведення бібліотечної журналістики проаналізовано контент пресрелізів та новин на вебсайтах найбільших і найважливіших бібліотек США – Нью-Йоркської публічної бібліотеки (The New York Public Library), Бібліотеки Конгресу США (The Library of Congress), Бостонської громадської бібліотеки (Boston Public Library). Виявлено надзвичайно широку тематику заходів бібліотек США, що не обмежуються лише культурною складовою, а стосуються майже всіх сфер життєдіяльності людини, зокрема: політики, спорту, медицини тощо. Відзначено розгалужену систему самих заходів: виставок, зустрічей, дискусійних майданчиків тощо, а також зручний алгоритм пошуку цих заходів на сайтах бібліотек. Насамперед встановлено, що найбільшим тематичним та культурним розмаїттям виділяється бібліотечна журналістика Нью-Йоркської публічної бібліотеки (The New York Public Library), яка характеризується найпрофесійнішою методикою створення пресрелізів, а саме, двох його видів: пресрелізів-анонсів (повідомляють про подію, що лише має відбутися) та інформаційних пресрелізів (інформують про поточну та ще незавершену подію). Ця американська публічна бібліотечна установа є приватною некомерційною організацією з публічною місією і отримує як приватне, так і державне фінансування. Нині це одна з найбільших бібліотек та наукових бібліотечних систем у світі, яка за рік обслуговує понад 18 млн користувачів. Актуальні події Нью-Йоркської публічної бібліотеки (НЙПБ) подано її поточними заходами або анонсами подій, об'єднаних у чотири

блоки: «Виставки», «Автор розповідає та обговорює», «Мистецтво виконання і фільми», «Інші події». Структурованим та інформаційноємним є подання інформації про захід: у пресрелізах НІПБ повідомляє дату, час та місце проведення заходу, цільову аудиторію, умови доступу (реєстрація, оплата, доступ для людей на візках), а також окремо подається інформація про доступ на захід для представників ЗМІ. Без сумніву, опанування бібліотекарями України можливостей інтернет-журналістики, газетно-журнальної, теле- і радіожурналістики сприятиме оптимізації роботи з долучення користувачів до бібліотек, формуванню впливу на громаду та суспільство й створенню позитивного іміджу бібліотек як безоплатних центрів загального доступу до інформації через міжнародні, всеукраїнські, регіональні ЗМІ та корпоративні бібліотечні ЗМІ (електронні та друковані), сайти та сервіси Web 2.0, 3.0. Отже, традиційна бібліотечна діяльність у США, бібліотечне масове інформування, завдяки багатоканальній і різномірній комунікації, нині є міжсистемною, здійснюється з використанням технологій масово-комунікаційної, соціокультурної, просвітницької, інформаційно-освітньої сфери, що суттєво впливає на особливості функціонування бібліотеки як організатора трансляції в часі й просторі соціально значущої інформації.

Також зазначимо, що американські бібліотекарі-журналісти виробили ряд правил роботи з молоддю, які можуть виявитися корисними і в нашій країні. Так, у роботі з молоддю в системі засобів масових комунікацій в американських бібліотечних журналістів акцент зроблений на навчанні в інформаційному полі з використанням сучасних технологій, де перетинаються різні дисципліни. Це сприятиме більш глибокому розумінню молодими людьми наукового процесу в цілому, вихованню більшої гнучкості мислення, не пов'язаного правилами однієї науки. Бібліотеки США ставлять своєю метою сприяти зростанню інноваційного потенціалу молодих, вважаючи, що зрештою їх свіжий погляд і гнучкість принесуть користь всьому суспільству.

Таким чином, бібліотечна журналістика висвітлює серйозні теми, що хвилюють широке коло громадян: медицина, екологія, захист прав людини тощо. Аналіз тематики новин та анонсів на вебсайтах українських бібліотек доводить, що бібліотечна журналістика України розрахована на власних користувачів, освічених людей та громадян, що прагнуть до підвищення власного інтелектуального рівня. Водночас більшість інших громадян залишається поза увагою української бібліотечної журналістики. До того ж бібліотечна журналістика в Україні традиційно асоціюється з культурним простором, оскільки висвітлює переважно події з бібліотечної, освітньої та мистецької сфер життя людини. Тому є необхідність залучення зарубіжного досвіду з метою розширення користувацької аудиторії та реалізації культурно-просвітницької місії бібліотек серед усіх верств населення.

На підставі порівняльного аналізу бібліотечної журналістики в Україні та США визначено: бібліотеки є повноправними ЗМІ, які висвітлюють актуальні проблеми сьогодення й закликають громадян до участі в їх

розв'язанні. Серед соціально значущих тем: фізичне та психічне здоров'я громадян, екологія, захист прав нацменшин, протидія дискримінації, повага до власної історії та історії інших народів і культур. Бібліотечна журналістика розширює звичний для бібліотек культурний контекст подій та уособлює основні принципи демократичного суспільства. Її досвід сприяє підвищенню рівня культурно-просвітницької місії українських бібліотек і виходу на новий міжнародний рівень журналістики. Маючи відповідний інформаційно-ресурсний потенціал, який нині значно посилюється завдяки створенню власної мультимедійної продукції та можливості доступу через Інтернет до масивів електронної інформації, бібліотеки в змозі претендувати на роль масових інформаційних осередків, здатних оперативно доносити до громадян суспільства інформацію з різних життєво важливих питань. Перспективами подальших досліджень є аналіз бібліотечної журналістики європейських бібліотек, впровадження їх досвіду та розробка шляхів оптимізації бібліотечної журналістики в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Багрова И. Ю. Тенденции, состояние и перспективы обслуживания в национальных библиотеках мира: (по материалам зарубежной печати). *Мир библиотек сегодня*. 2006. Вып. 3. С. 13–27.
2. Головка С. И. Социально-культурные функции библиотечной профессии. *Библиотековедение*. 2004. № 6. С. 32–38.
3. Попова М. Л. Библиотека и газета: грани взаимодействия. *Библиотековедение*. 2005. № 6. С. 67–70.
4. Косачова О. О. Основні тенденції становлення бібліотечної журналістики в Україні. *Вісн. Книжк. палати*. 2015. № 5. С. 48–52.
5. Чачко А. Бібліотекарі в інформаційному суспільстві: не проблема, а реальність. *Вісн. Книжк. палати*. 2001. № 10. С. 23–25.
6. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.
7. Кобелєв О. М. Проблема визначення інформаційно-аналітичної діяльності. Соціальні комунікації : матеріали Міжнар. наук. конф., 26–27 лют. 2009 р. Харків. У 2 ч. Ч. 1. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2009. С. 88–90.
8. Назар'єва С. В. Інформаційне представництво бібліотеки. *Бібліо.net: авторський блог*.
9. Ріжко Р. Л. Формування іміджу сучасної бібліотеки: бібліотечна журналістика. Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону України «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16–19 червня 2015 р. Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. С. 259–265.